

Metodické komentáře ke Standardům pro základní vzdělávání

Český jazyk

(Metodické komentáře s ilustrativními úlohami)

(Materiál neprošel jazykovou korekturou a nebyl graficky upraven)

Pracovní skupina

Český jazyk: 1. stupeň

PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D., odborná asistentka KČJL PdF MU Brno

PaedDr. Jana Nedvědová, zástupkyně ředitele ZŠ Žižkov, Kutná Hora

PhDr. Kamila Balharová, učitelka, speciální pedagog, ZŠ Táborská, Praha 4

Mgr. Jitka Altmanová, NÚV

Český jazyk: 2. stupeň

PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D., odborná asistentka KČJL PdF MU Brno

(Komunikační a slohová výchova)

PhDr. Helena Andresová, CSc., lingvistka

(Jazyková výchova)

Mgr. Jarmila Sulovská, **doplnit**

(Literární výchova)

PhDr. Kamila Balharová, učitelka, speciální pedagog, ZŠ Táborská, Praha 4

Mgr. Jitka Altmanová, NÚV

Obsah

Úvod

1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh

2 Doporučení pro práci s žáky SVP v hodinách češtiny

2.1 Příloha č. 1

2.2 Příloha č. 2

3 Komunikační a slohová výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

Úvod

3.1 První stupeň ZŠ

3.1.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

3.1.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

3.2 Druhý stupeň ZŠ

3.2.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

3.2.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

4 Jazyková výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

Úvod

4.1 První stupeň ZŠ

4.1.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

4.1.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

4.2 Druhý stupeň ZŠ

4.2.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

4.2.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

5 Literární výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

Úvod

5.1 První stupeň ZŠ (rozpracováno)

5.1.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

5.1.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

5.2 Druhý stupeň ZŠ

5.2.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

5.2.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

6 Mluvené a písemné projevy žáků na 1 a 2. stupni ZŠ

6.1 K charakteristice mluvených projevů žáků 1. stupně základní školy

6.2 Několik poznámek k opravě, hodnocení a klasifikaci slohových prací

7 Ukázky prací žáků

Úvod

V základním kurikulárním dokumentu zaujímá vzdělávací obor **Český jazyk a literatura** stěžejní postavení. Přestože je pro lepší přehlednost rozpracován do tří složek (*Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova, Literární výchova*), je třeba chápat jej **komplexně**, neboť jednotlivé složky se ve výuce mateřského jazyka vzájemně prolínají.

Obsah očekávaných výstupů RVP ZV konkretizují na konci prvního a druhého stupně **Standardy pro základní vzdělávání**, které MŠMT zařadilo jako přílohu kurikulárního dokumentu s platností od 1. září 2013. Tvoří je **indikátory**, které stanovují **minimální úroveň** obtížnosti OV na konci 5. a 9. ročníku, a jejich plnění je závazné. Minimální úroveň rozumíme, co má minimálně umět žák na konci 5. ročníku. Ilustrativní úlohy, které k nim byly vytvořeny, mají tři úrovně obtížnosti: minimální, optimální a excelentní. Jsou však pouze názorné, tzn. že učitel je použit může, ale nemusí. Jejich smyslem je napomáhat učitelům při naplňování cílů vzdělávání stanovených v RVP ZV.

V úvodu ke každé z jednotlivých složek je nejprve věnována pozornost její charakteristice, stěžejním cílům a úkolům. Poté je zařazen souhrnný přehled očekávaných výstupů, a to včetně stanovených indikátorů. Poslední část tvoří kromě konkrétních očekávaných výstupů a indikátorů ilustrativní úlohy pro tři úrovně obtížnosti (minimální, optimální a excelentní)¹ včetně metodických komentářů, a to i pro žáky se specifickými poruchami učení. Do sedmé kapitoly jsou pro ilustraci zařazeny ukázky prací žáků, a to jak pro 5., tak i 9. ročník.

1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh

Východiskem pro nastavení tří úrovní ilustrativních úloh je *Bloomova taxonomie kognitivních výukových cílů*.² Bloom rozdělil kognitivní cíle podle myšlenkových operací, jež se při zadání úloh, jejich řešení nebo při tvorbě otázek, které učitelé žákům připravují, zapojují a jsou rozvíjeny. Myšlenkové operace (tzv. kategorie) seřadil podle stoupající náročnosti: *zapamatování, pochopení, aplikace, analýza, syntéza a hodnocení*.³

a) První dvě (zapamatování a porozumění) se staly základem ilustrativních úloh pro **minimální úroveň**. V úlohách v rovině *zapamatování* jde o vybavení a reprodukci dříve získaných

¹ Viz kapitolu 1 Nastavení tří úrovní obtížnosti ilustrativních úloh.

² https://cs.wikipedia.org/wiki/Bloomova_taxonomie

³ Význam uváděných sloves pro jednotlivé úrovně (kategorie) je třeba konkretizovat ve spojení se vzdělávacím oborem Český jazyk.

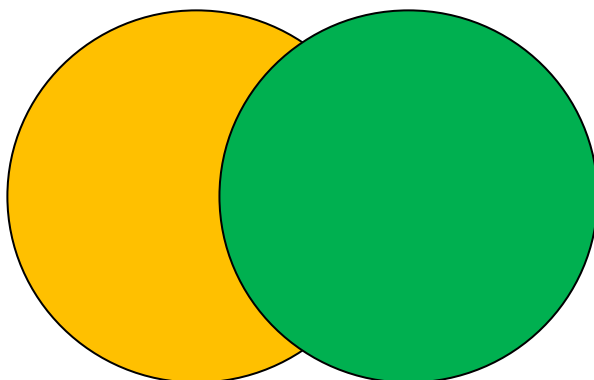
informací nebo jejich rozpoznání. V úlohách na úrovni *porozumění* je už na žáky kladen vyšší požadavek – je třeba, aby dokázali vyjádřit (vysvětlit, objasnit) učivo svými slovy, případně jinými vyjadřovacími prostředky (vysvětlí látku tzv. „po svém“, sestaví např. osnovu vyprávění, které slyšeli, složí obrázky k příběhu podle dějové posloupnosti apod.). Pokud však žák získaným informacím neporozumí, stávají se pro vyšší myšlenkovou operaci nepoužitelné.

b) Pro stanovení **optimální úrovně** byly využity další dvě myšlenkové operace, a to aplikace a analýza. Pokud mají žáci *aplikovat*, znamená to, že si musejí vybavit informace, kterým rozumějí, a použít je v nové situaci. Např.: pokud žáci znají znaky jednotlivých slohových postupů a útvarů, prokáží schopnost aplikace ve chvíli, kdy obdrží neznámé texty a jejich úkolem je určit slohový postup, který je v ukázce základní, a ukázkou přiřadit ke slohovému útvaru, např. slohový postup popisný, slohový útvar popis pracovního postupu. *Analyzovat* znamená hledat složky nějakého složitějšího celku – jevu, díla. Analýza je založena na postupu od celku k jeho částem a žáci se v ní postupně zdokonalují a cvičí. Analýza předpokládá: 1. znát znaky jevů, 2. ujasnit si jejich logickou strukturu, 3. podle této struktury znaky identifikovaného jevu ověřovat. Analytická jsou ve své podstatě cvičení *vyhledávací, doplňovací, obměňovací, určovací* a *rozborová*. Žáci mohou také porovnávat dva celky a hledat, co je pro ně společné a čím se liší, např. zpráva a oznámení, podstatná jména a přídavná jména aj. Zde doporučujeme např. využití jedné z metod kritického myšlení, a to Vennových diagramů. Pro ilustraci uvádíme příklad jejich využití:¹

Dobře si prohlédněte obě skupiny slov. Do první kružnice vepište všechny znaky první skupiny slov, do druhé kružnice druhé skupiny. Do průniku pak vepište všechny znaky, které jsou pro obě skupiny shodné. Co jste zjistili?

a) výběr, bytař, mýval, pytel, lyžař, pytlák, výskot, mydlář

b) bystrý, lysý, sypký, zbylý, synův, zvyklý, pyšný, mytý

Řešení:

¹ KLÍMOVÁ K., KOLÁŘOVÁ, I. *Čeština zajímavě a komunikativně I*. Grada Publishing, a. s., 2013, s. 33.

společné znaky: slova ohebná; 1. pád; rod mužský; číslo jednotné; vyjmenovaná slova nebo slova příbuzná; všechna začínají na obojetnou souhlásku; jsou dvojslabičná; v 1. slabice je y/ý;

c) Základem nastavení poslední, tzv. **excelentní úrovně** se stala syntéza a hodnocení (hodnotící posouzení). *Syntézou* rozumíme vytváření celku z jednotlivých částí. Je kreativní a vyžaduje znalost, která vyústí v samotném užívání. K syntetickým cvičením řadíme mimo jiné cvičení *konstrukční a přeměňovací*. Jakmile si např. žák v nižších ročnících osvojí podstatná jména a slovesa, může tvořit věty, jejichž součástí jsou právě tyto slovní druhy; ve vyšších ročnících mohou podstatná jména rozvíjet vhodnými přídavnými jmény (ve funkci přívlastku), přídavná jména a slovesa vhodnými příslovci (ve funkci příslovečného určení) a spojení užívat ve větách. Tento typ cvičení je vhodný např. u procvičování částic. Tzn. tvoření vět s danými částicemi, tvoření vět, v nichž daná slova budou buď spojkou, jindy částicí, nebo někdy příslovcem a jindy částicí apod. Ve slohové a komunikační výchově prokáží schopnost syntézy ve chvíli, kdy mají např. vytvořit pozvánku, životopis, popsat některou z výtvarných technik, mohou vymyslet nové zakončení příběhu, vytvořit úvod k pohádce, příběhu, vymyslet báseň, naplánovat nějakou akci pro spolužáky, podílet se na tvorbě školního časopisu apod. *Hodnocení (hodnotící posouzení)* tvoří nejvyšší úroveň Bloomovy taxonomie. Žáci vyjadřují svůj názor např. na ověřovaný postup, nápad, vytvořený slohový útvar nebo jeho část..., vybírají z nabídky možnost, která je podle jejich uvážení nejlepší, seřazují více položek do hodnotového žebříčku apod. **Žák musí být zadáním veden k tomu, aby svou volbu vysvětlil, aby argumentoval**, jeho úkolem je srozumitelně sdělit všechny důvody, které ho vedly k dané volbě. Např.: *Co se ti na textu spolužáka líbilo, co ti připadalo zajímavé, jaký máš celkový dojem z poslechu; za co spolužáka pochválíš, co mu doporučíš ke zlepšení* aj. Učí se hodnotit i svoji práci, např.: *Úkol jsem splnil/a bezchybně; zapomněl/a jsem na...; nevěděl/a jsem, že...; úkol se mi nepovedl, protože...; ještě si musím zopakovat...; všechny stylistické nedostatky se mi podařilo vhodně odstranit; přehlédl/a jsem...; potíže mi dělala/y věta/y... aj.*

2 Doporučení pro práci s žáky se SVP v hodinách češtiny

RVP ZV v části D definuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a vymezuje podmínky, které je třeba zabezpečit pro jejich úspěšné vzdělávání.¹

Ve statistické ročence školství – výkonové ukazatele² najdeme, že v roce 2014/15 bylo těchto žáků celkem 75 848, z toho více než polovinu tvořili žáci s vývojovými poruchami učení

1 RVP ZV MŠMT 2013 <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

2 MŠMT - odbor analyticko-syntetický. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele 2014/2015. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

(35 471). Na základě této informace lze předpokládat, že se s některým z těchto žáků setká v průběhu své učitelské praxe většina učitelů.¹

Pro učitele předmětu český jazyk a literatura je důležité, aby se v problematice specifických poruch učení, a to hlavně v dyslexii, dysgrafii a dysortografii, orientovali,² neboť právě tyto poruchy do výuky předmětu zasahují nejvíce; ze sensorických postižení se jedná o sluchové a zrakové postižení a vady řeči.

Procesy spojené se čtenářskou gramotností postihuje ve všech jejích rovinách *dyslexie*. Jde o vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognici, sdílení, aplikaci.³ Žák, který má se čtením problémy, nemá ani vnitřní potřebu číst, ani potěšení z četby. Motivovat ke čtení ho však můžeme prostřednictvím poslechu. Doslovnému porozumění můžeme napomoci typografickou úpravou textů tak, aby se žákovi četl text co nejlépe.⁴ Na 1. stupni se můžeme setkat s žáky, které bolí při čtení oči, přestože se u nich žádná oční vada neprokázala, což může být způsobeno nevhodným pozadím čteného textu. Jedincům s dyslexií často nevyhovuje černé písmo na bílém pozadí. Pomoci mohou barevné fólie, na počítači nastavení barevného pozadí. Preference jedné konkrétní barvy však zatím prokázána nebyla. Pro žáky s dyslexií můžeme přizpůsobit text i jinak, např. vyznačit některé slabiky v textu tučně, volit větší písmo i řádkování (alespoň 1,5), než je pro daný věk obvyklé, používat bezpatkový font písma. Nevhodné je vyznačovat důležité informace kurzívou nebo podtržením textu. Orientaci v textu napomáhá také nezarovnávat text do bloku a volit řádky obsahující maximálně 70 znaků. Aby mohl žák vysuzovat z textu a hodnotit jej, potřebuje mít jednak kapacitu v oblasti soustředění, jednak dostatek času. Tomu pomohou přiměřeně rozsáhlé texty, podobně jako jsou uvedeny v této Metodice v ilustrativních úlohách.

Záměrně volit strategie pro lepší porozumění může jen ten žák, který je nejen zná, ale dokáže je i používat. Náměty strategií, které jsou použitelné při nácvičce čtení s porozuměním u žáků s dyslexií, najdeme např. na mezinárodním portálu Literacy,⁵ vhodné metody práce s textem nabízejí i metody kritického myšlení. Výzkum věnovaný typografickým úpravám textů pro jedince s dyslexií zveřejnila na svých webových stránkách British Dyslexia Association.⁶ Pokud už dítě s dyslexií čte, sdílení mu většinou potíže nedělá. Žákovi s těžkým stupněm dyslexie je vhodné některé procesy spojené se čtenářskou gramotností spojit s **poslouchaným** textem, a to např. v rovinách vysuzování a hodnocení, metakognici a sdílení, aplikaci. Je třeba mít na paměti, že žáci s dyslexií musí při čtení vynakládat velké úsilí na to, aby text nejen přečetli, ale aby mu

¹ Pozn.: V uvedeném roce bylo 43 259 tóid, tedy jen o několik tisíc víc než žáků s vývojovými poruchami učení.

² ZELINKOVÁ, O. *Specifické poruchy učení*. **Doplnit bibliografické údaje**.

³ *Čtenářská gramotnost ve výuce, metodická příručka pro učitele*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání v Praze. 2011. ISBN 978-80-86856-98-8.

⁴ BALHAROVÁ, K. *Specifické poruchy učení, typografie a KamiNet*. In: Škola jako místo setkávání. Univerzita Karlova: Praha, 2010. ISBN 978-80-7308-310-6.

⁵ LITERACY PORTÁL. *Čtení v každodenním životě*. dostupný online: <http://www.literacyportal.eu/cs/kazdodenni-zivot.html&subcategory=205>

⁶ BRITISH DYSLEXIA ASSOCIATION [online]. *Dyslexia Style Guide*. Bracknell. Dostupné na: <http://www.bdadyslexia.org.uk/about-dyslexia/further-information/dyslexia-style-guide.html> [cit 25. 4. 2014]

i následně porozuměli; samotné čtení jim zabere mnoho času.

Žáci s poruchou pozornosti mají problém delší dobu pozornost udržet, tedy i soustředit se na pochopení textu. Jak uvádějí v rámci mezinárodního výzkumu¹ i dospělí dyslektici, čtení textu jim trvá déle a musí se na něj více soustředit, aby správně pochopili jeho smysl. Ilustrativní úlohy v Metodickém komentáři obsahují texty, které jsou svým rozsahem vhodné i pro žáky se specifickými poruchami učení. Po jejich přečtení zůstane žákům dostatek času i na řešení jednotlivých úkolů. Texty z Metodického komentáře lze zkopírovat a upravit podle vzoru v **Příloze č. 1**.

Žáci s *dysortografií* a *dysgrafií* mají problém hlavně s úrovní psaného projevu. Žák s dysgrafií tráví hodně času vybavováním si jednotlivých tvarů psacího písma a následně jejich grafickým zpracováním, což ovlivňuje rychlost psaní i jeho čitelnost. Žák s touto poruchou si jen obtížně vybavuje pravidla, kterými se pravopis řídí, deficity ve fonematickém sluchu se pak projevují v chybném psaní délek či zaměňování slabik lišících se pouze měkčením, chybou analýzou a syntézou slova, tedy přesouváním písmen ve slově, vypouštěním některých písmen nebo nedokončováním slov.

Méně často se setkáme s integrací žáků se *sluchovým* nebo *zrakovým postižením* (v roce 2014/15 jich bylo individuálně integrováno 1192).¹ U žáků se sluchovým postižením záleží na stupni postižení. V tomto případě doporučujeme obrátit se na speciálně pedagogické centrum, které je kompetentní k vydání posudku k integraci. Sluchové postižení má především velký vliv na rozvoj mluvené řeči. Důležitou roli hraje věk, kdy ke sluchovému postižení došlo. Ztratí-li člověk sluch v době, kdy je již základní řečový vývoj ukončen a orální řeč je dostatečně upevněná, pak řečové projevy nezanikají, jen dochází ke změnám artikulace a prozodie. Sluchově postižené dítě často nemívá dostatečnou slovní zásobu a znalost gramatiky a syntaxe osvojenou do té míry, aby mohlo porozumět sdělenému. K nejčastějším chybám patří záměna hlásek nebo slov se stejnými či podobnými kinémy, přehlédnutí záporu, předložky a délky, spodoba znělosti. Kinémy rozumíme pohyby mluvidel, které při artikulaci řeči přebírají funkci signálů zvukové řeči. Počet kinémů však neodpovídá počtu fonémů českého jazyka. Několik fonémů má společný kiném, *p-b-m*, *v-f*, některé hlásky nemají kiném žádný, *h-ch*, *k-g*. Je nutné dávat pozor na artikulaci učitele. Kinémy nacvičené v ideální frontální pozici mohou vypadat úplně jinak při pohledu shora, zdola či z boku. Sluchově postiženému dělá problémy identifikace obsahu sdělení, především projevy ironie. Sluchově postižené dítě je ochuzeno o zabarvení hlasu, modulační faktory. Jeho řeč bývá často monotónní. Snad největší problém tvoří synonyma a homonyma, při objasňování je nutné přesně interpretovat jejich lexikální obsah; nerozumí také metaforám, potíže dělají citoslovce a částice. Diktát jako

1 BALHAROVÁ, K., STRUHÁR, J. *Literacy/ Gramotnost – online portál pro e-learning a podporu sociálního začleňování jedinců s dyslexií*. In KREJČOVÁ, L., MERTIN, V. Eds. *Škola místo setkávání - sborník příspěvků z konference*. Univerzita Karlova. Praha, 2013, str. 187-201. ISBN 978-80-7308-446-2.

prověrka znalostí českého jazyka je pro tyto žáky velmi stresující, zvláště v případě zápisu izolovaných slov. Zde se markantně promítanou všechny důsledky senzorního postižení. Osvědčilo se doplňování gramatických jevů do předem připraveného textu.²

Pedagog by se při výuce měl pohybovat pouze v zorném poli sluchově postiženého dítěte a nehovořit v okamžiku zápisu na tabuli. Zvláště pro slyšící je těžké si uvědomit, že většinou nepomůže hlasité volání, i když zvýšení hlasu je běžný způsob navazování kontaktu ve větší skupině slyšících. Kompenzací může být dotyk. Sluchově postižení jím často vstupují do rozhovoru nebo upoutávají pozornost. Dotknutí je přípustné nejčastěji v horní části paže, na předloktí, vhodné je poklepat na rameno. Pedagog by si měl uvědomovat, že délka soustředění pozornosti na ústa toho, kdo mluví, je u žáka, který kompenzuje odezíráním, různě dlouhá.³

Výchovně-vzdělávací péče o postižené dítě je charakteristická neustálým hledáním nejefektivnější metody.

1 MŠMT - odbor analyticko-syntetický. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele 2014/2015. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

2 SOURALOVÁ, E. *Dítě se sluchovým postižením*. In MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními potřebami v běžné škole*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001, s. 179-201. ISBN 80-244-0231-9

3 SOURALOVÁ, E. *Dítě se sluchovým postižením*. In MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními potřebami v běžné škole*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2001, s. 179-201. ISBN 80-244-0231-9

Příloha č. 1: Vzor přizpůsobení textu pro žáky s dyslexií

Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knihtisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.

Přizpůsobení použitá v tomto příkladu:

1. Větší velikost písma
2. Řádkování (1,5)
3. Bezpatkové písmo (Arial, Verdana, Comic Sans)
4. Vyznačení slabik jako podpora k vedení očních pohybů textem - potřebují jen někteří.
5. Zarovnání vlevo zjednodušuje orientaci v textu a přechod o jeden řádek níž.
6. Omezení délky textu, aby bylo možno po přečtení ještě s textem pracovat.
7. Maximální počet znaků na řádce, aby se ještě dobře přehlédl, je 70 znaků. Příklad:
Při nastavení typu písma Arial velikost 14 a vyznačení některých slabik tučně použijte v nastavení stránky okraje vlevo i vpravo velikosti 2,70 cm.

Poznámka:

Ve vzorovém textu jsou ve slově *vynalezli* části ke čtení označeny jednou **vynalezli** a podruhé **vynalezli**. V prvním případě se upřednostňuje technika čtení, pokud se dítěti lépe čtou slabiky otevřené a následně skupina hlásek. V této fázi čtení se dítěti obtížně čtou uzavřené slabiky uvnitř slova, nemá ještě zvnitřněnou stavbu slova. Ve druhém případě se snažíme dítěti zprostředkovat i stavbu slova.

3 Komunikační a slohová výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

Úvod

V posledních letech je v odborných časopisech, médiích, ale i širokou veřejností poukazováno na skutečnost, že žáci a studenti nezvládají kultivovaný souvislý projev, a to jak v mluvené, tak i v psané podobě. Na základě výzkumů, především v rámci diplomových prací na vysokých školách, které byly tomuto tématu věnovány, byly zjištěny dva důležité aspekty:

- na základě obsahových analýz učebnic českého jazyka pro 2.–9. ročník od náhodně i účelově vybraných nakladatelství bylo zjištěno, že úkolů a cvičení vedoucích k nácvičce **souvislého mluveného projevu** je v učebnicích minimum (z celkového počtu slohových úkolů tvoří max. 3–5 procent);
- na základě dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů s učiteli se ukazuje, že se komunikační a slohové výchově věnují často pouze okrajově, protože kladou daleko větší důraz na složku jazykovou. Tuto skutečnost dokládají svými zkušenostmi také studenti po absolvování souvislých pedagogických praxí, a to v různých krajích.

V komunikační a slohové výchově proto klademe důraz především

- na úkoly vedoucí ke čtení s porozuměním,
- na nácvičce souvislého kultivovaného projevu, a to jak mluveného, tak psaného.

Prostředkem k dosažení těchto cílů jsou některé nové a netradiční náměty a nápady, prostřednictvím kterých by se žáci mohli zdokonalovat v plynulém, souvislém a kultivovaném vyjadřování (v projevu mluveném i psaném), a to jak ve škole, tak i mimo školu. Výběr témat je volen v návaznosti na učivo probírané v jiných předmětech, což umožňuje plynulý přechod k uplatnění mezipředmětových vztahů. Rozvoji komunikativní kompetence by měly pomáhat také úkoly zaměřené na práci s frazeologií. Při tvorbě jednotlivých úloh vycházíme z ukázek umělecké literatury pro děti a mládež od domácích autorů, což by se mohlo stát pro žáky motivací k většímu zájmu o četbu.

Vedle klasických vyučovacích metod a forem práce nabízíme také využití metod kritického myšlení, jako jsou např. Vennovy diagramy, myšlenková mapa, pětilístek aj., které popisujeme v metodických poznámkách.

3.1 První stupeň ZŠ

3.1.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-01 Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
Indikátory	1. žák navrhne vhodný nadpis 2. žák posoudí na základě přečteného textu pravdivost/npravdivost tvrzení 3. žák posoudí, zda daná informace vyplývá/nevyplývá z textu 4. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-02 Žák rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
Indikátory	1. žák vybere z nabídky vhodná slova vztahující se k textu 2. žák vypíše z textu požadovanou informaci 3. žák rozhodne, které informace jsou pro daný text ne podstatné

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-03 Žák posuzuje úplnost, či neúplnost jednoduchého sdělení
Indikátory	1. žák sestaví a napíše adresu, zprávu, vzkaz, oznámení, pozvánku 2. žák posoudí, zda jsou adresa, zpráva, vzkaz nebo oznámení úplné 3. žák sestaví z vět nebo krátkých odstavců příběh s dodržáním dějové posloupnosti 4. žák vybere z nabídky vhodný závěr k dané ukázce

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-04 Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
Indikátory	1. žák vyslechne nebo přečte krátký text a reprodukuje ústně nebo písemně jeho obsah 2. žák vyslechne nebo přečte vzkaz a reprodukuje ho ústně nebo písemně další osobě

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-05 Žák vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
Indikátory	1. žák na základě zadaných informací vede dialog, telefonický hovor (s dospělým, s kamarádem), zanechá vzkaz na záznamníku 2. žák posoudí, zda v uvedené ukázce (dialogu, telefonického rozhovoru, vzkazu

	na záznamníku) nechybí některá z informací

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-06 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
Indikátory	1. žák vybere z předložených ukázek tu, která chce upoutat, přesvědčit a ovlivnit rozhodování člověka (adresáta) 2. žák vyhledá na internetu, v časopise, v denním tisku příklad manipulativní reklamy

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-07 Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
Indikátory	1. žák přečte/řekne s náležitou intonací, přízvukem a tempem řeči oznámení, příkaz, prosbu, omluvu a respektuje při tom rozdílného adresáta 2. žák se vhodně představí ostatním dětem, dospělému

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-08 Žák rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
Indikátory	1. žák rozliší <u>ve slyšené ukázce</u> spisovnou a nespisovnou výslovnost (z me, dyž , vo tom apod.) 2. žák využívá spisovnou výslovnost ve veřejné komunikační situaci

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátory	1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy 3. žák v ukázce dopisu doplní, co chybí

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátory	1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy 3. žák v ukázce dopisu doplní, co chybí

Ilustrativní úlohy	
---------------------------	--

Vzdělávací obor	Český jazyk
------------------------	-------------

Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-10 Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti
Indikátory	1. žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech) 2. žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

3.1.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-01 Žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
Indikátory	1. žák navrhne vhodný nadpis 2. žák posoudí na základě přečteného textu pravdivost/nepravdivost tvrzení 3. žák posoudí, zda daná informace vyplývá/nevyplývá z textu 4. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

Výchozí text:

Téměř všechny myšlenky a objevy učiněné během věků můžete nalézt v knihách. Kniha je jedním z největších lidských vynálezů. Existuje mnoho druhů knih – od beletrie (např. povídky a romány) po naučnou literaturu (např. příručky, slovníky, encyklopedie). První knihu zhotovili Egypťané před 5 000 lety. Byla napsaná na papyrových svitcích. Římané vynalezli knihu, jak ji známe dnes; pro stránky použili upravenou zvířecí kůži – pergamen. Po staletí se knihy psaly ručně. Byly vzácné a drahé. V 8. století Číňané vynalezli knihtisk. Do Evropy se rozšířil během 15. století. Knihotisk umožnil vyrábět větší množství knih. Dnes se při výrobě knih využívají počítače, fotografické přístroje, stroje samy tisknou, skládají papír, sešívají jej a vážou do knihy.

1. Navrhni vhodný nadpis pro přečtenou ukázkou.

2. Rozhodni na základě přečteného textu, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá, či nepravdivá:

a) Dříve byly knihy vzácné a drahé, protože se psaly ručně.	ANO – NE
b) V knihách je zaznamenáno mnoho důležitých myšlenek a objevů.	ANO – NE
c) Existuje málo druhů knih, většinou jsou to encyklopedie.	ANO – NE
d) Knihotisk se do Evropy rozšířil v 19. století.	ANO – NE

3. Rozhodni, zda uvedená informace vyplývá, či nevyplývá z textu:

Nejstarší známou česky tištěnou knihou je Kronika trojanská (1468).

4. Jak se nazývá upravená zvířecí kůže, kterou používali Římané pro stránky knih?	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-01.01 ČJL-5-1-01.02 ČJL-5-1-01.03 ČJL-5-1-01.04 Výchozí text: <i>Podle Dětské encyklopedie (původní text byl upraven)</i>

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili

Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedé, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „Teď, když jsme si to tu tak hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, - ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedé, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel. Necháme okna otevřená a kamna postavíme na náměstí tak, aby se nám dívala do oken!“ „Sláááááááááááááááááá!“ křičeli všichni, až se přitom i trochu zahřáli, a horempádem se vyhrnuli pro kamna.

1. Kolik mluvčích se zúčastnilo debaty na radnici?

- a) 6
- b) 7
- c) 8

2. Souhlasíte, či nesouhlasíte s uvedeným tvrzením? Své rozhodnutí odůvodněte.

V debatě kocourkovských radních padly 2 návrhy.

ANO – NE

3. Proti kterému návrhu vznesli účastníci debaty námítky a jaké?

Literatura: *Ondřej Sekora: Kronika města Kocourkova*

Metodické poznámky: (1) Debata se zúčastnilo 8 mluvčích, možná ale jen 5 osob, protože nejsou uvedena jména prvního, druhého a třetího radního. (3) Proti postavení kamen na radnici: a) uspořádání; b) saze; c) přikládání a popel.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

Ještě o tom, jak si Kocourkovští v radnici topili

Nejchoulostivější radní Zimotřas konečně navrhl, že by se měla v radnici postavit kamna. Ale to jste měli vidět povyk, jaký se strhl! „Jééé, kamna!“ smál se první radní. „Kamna, kamna!“ smál se druhý radní. „Kamna, cheche!“ smál se třetí radní. A měli pravdu. „Sousedé, co vás to napadá?“ zabouřil radní Játovím. „Teď, když jsme si to tu tak

hezky uspořádali, nebudeme sem přece ještě nosit kamna!“ „Ještě by nám sem padaly saze!“ rozhořčoval se radní Břichopásek. „A kdo by nám do nich pořád přikládal a kdo by z nich popel vyhraboval?“ ušklíbl se radní Halabala. „Hm, nu ano, - ale co máme dělat, když je tu zima?“ posteskl si neústupně Zimotřas. „Tak se tu zatopí,“ ukončil spor starosta, který by se už byl také rád ohřál, „i když sem kamna nosit nebudeme. Už jsem o tom dlouho, sousedé, přemýšlel a už jsem si to také vymyslel...“

1. Navrhňte zakončení příběhu a řekněte ostatním, proč jste se tak rozhodli.

2. Porovnejte vzájemně jednotlivá zakončení a vyberte to, které se vám líbí nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte. Poté srovnajte výsledky vašich prací s originálem.

3. Který/é z následujících frazémů vystihují obsah ukázky?

- straší jim ve věži
- mají v hlavě seno
- vědí, odkud fouká
- rozumí tomu jako koza petrželi

Literatura: Ondřej Sekora: *Kronika města Kocourkova*

Metodické poznámky:

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-02 Žák rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
Indikátory	1. žák vybere z nabídky vhodná slova vztahující se k textu 2. žák vypíše z textu požadovanou informaci 3. žák rozhodne, které informace jsou pro daný text <u>ne</u> podstatné
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <p>1. Vyber z nabídky slovo, které se k textu nevztahuje: Zelená jablka patří k méně oblíbeným druhům jablek, svou chutí však mnohdy předčí jablka s červeným líčkem. Dlouhou tradici v pěstování jablek má tradiční odrůda Zelené průsvitné dozrávající časně, a to na přelomu června a července. K novějším druhům patří například Idared.</p> <p>Nabídka: pěstování ovoce, jablka, jaro, zelená jablka, časně zrající.</p> <p>2. Z textu o jablkách vypiš název starší odrůdy jablek: _____</p> <p>3. Která z uvedených informací se netýká vzhledu kočky? Číslo věty napiš (označ):</p> <ol style="list-style-type: none"> Kočka má pružné a svalnaté tělo dokonale přizpůsobené lovu. V kohoutku je vysoká asi 30 cm, délka těla včetně ocasu činí kolem 80 cm. Má ostré zatažitelné dráčky a vynikající zrak, sluch a čich. Kočku můžeme získat například z útulku pro ochranu zvířat. 	

5. Kůže kočky je pokryta srstí. 6. Kočičí tlapky jsou zakončeny měkkými polštářky.	
Poznámky	ČJL-5-1-02.01
k ilustrativní	ČJL-5-1-02.02
úloze	ČJL-5-1-02.03

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

V naší zemi nemáme moře, a přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. V písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. Na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy i křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

1. Slovem ostrov rozumíme v textu:

- a) místo obtékané tekoucí vodou
- b) místo obklopené vodou

2. Vypište, jaká místa byla u nás v památkách z 15. a 16. století ještě nazývána ostrovem?

3. Rozdíl mezi psaním slov Ostrov x ostrov vysvětlete jejich použitím ve větě:

Literatura: Igor Němec, Jan Horálek a kol.: *Dědictví řeči* (Upraveno)

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

V naší zemi nemáme moře, a přesto jen v Čechách napočítáme alespoň 27 míst se slovem „ostrov“ v jejich názvu. Kolem mnoha těchto lokalit dříve tekla řeka nebo potok. To poznáme i dnes. Mezi těmito městy a vesnicemi bychom však našli i takové Ostrovy, kde žádná řeka nebo potok nikdy netekly. Jak v těchto případech budeme vysvětlovat vznik místního jména?

Slovo „ostrov“ nejdříve původně pojmenovává kus země obtékané vodou nebo potokem – tedy tekoucí vodou. O tom se dočteme např. ve slovnících z 15. století. Staří Slované totiž původně nesídlili nikde na mořském břehu. Dříve než ostrovy mořské tedy určitě poznali ostrovy říční a ostrovy v mokřiskách nebo bažinách. V písemných památkách z 15. a 16. století pak slovo „ostrov“ označuje i prostory suchozemské obklopené močály. Na zemi v takovém vlhkém prostředí pak dobře rostou stromy i křoviny. A tak jsme název ostrov přenesli i na lesní porosty obklopené loukami či bažinami.

1. Jaké významy slov *ostrov/Ostrov* jsou v textu použity? Znáte ještě nějaký další význam tohoto slova?
2. Autoři označují v textu názvy měst a vesnic jako _____ .
3. Petr tvrdí, že místní jméno je totéž jako vlastní jméno. Radek s jeho názorem nesouhlasí. Čí názor podpoříte a proč?
4. Na základě poznatků z textu a diskuse zformulujte obecné poučení o psaní slov typu *Ostrov x ostrov* a uveďte další podobné příklady. Výsledky práce si vzájemně porovnejte a rozhodněte, kdo splnil úkol nejlépe.

Literatura: Igor Němec, Jan Horálek a kol.: *Dědictví řeči* (Upraveno)

Metodické poznámky:

(1) Ostrov – *místní jméno* (např. Ostrov nad Ohří, Ostrov u Macochy, Ostrov nad Oslavou); ostrov – *pevnina obklopená vodou* (ostrov Svaté Heleny); další význam: místo, oblast, která se na určitém území odlišuje určitými znaky, např. lesní porost obklopený loukami, zelený ostrov (oáza) v poušti, oblast na území určitého národa osídlená obyvateli jiné národnosti; (2) *místní jména*; (3) *Místní jména* jsou jména lidských sídel (měst, vesnic, samot); *vlastní jména* je pojem nadřazený, patří k nim názvy zeměpisné, názvy svátků, příslušníků národa nebo státu, uměleckých děl, knih, časopisů aj. (4) Další příklady: Tábor x tábor, Nové Zámky x nové zámky, Černá Hora x černá hora aj.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-03 Žák posuzuje úplnost, či neúplnost jednoduchého sdělení
Indikátory	1. žák sestaví a napíše adresu, zprávu, vzkaz, oznámení, pozvánku 2. žák posoudí, zda jsou adresa, zpráva, vzkaz nebo oznámení úplné 3. žák sestaví z vět nebo krátkých odstavců příběh s dodržением dějové posloupnosti 4. žák vybere z nabídky vhodný závěr k dané ukázce

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Který důležitý údaj v pozvánce chybí?

Vážení rodiče, srdečně Vás zveme na vánoční besídku, která se uskuteční v naší třídě. Přijďte si s námi posedět, zazpívat vánoční koledy a popovídat. Poté můžete navštívit také aulu, kde vystoupí žáci školy s pohádkami a koledami. Byli bychom rádi, kdybyste také navštívili vánoční prodejní výstavu. Její výtěžek bude věnován na nákup učebních pomůcek. Moc se na setkání s Vámi těšíme. Paní učitelka a žáci III. B.

2. Vyber z nabídky řazení vět (odstavců), které odpovídá dějové posloupnosti

pohádky (příběhu):

1. „Když jsem byl mlád,“ pravil král dvěma synům, když se byli před ním shromáždili, „zapomněl jsem v malé hospůdce v daleké zemi klobouček. Měl jsem za kloboučkem sojčí pérko.

2. Král měl tři syny, zavolal však pouze dva, neboť třetího syna, Honzu, nebral vážně.

3. Dnes už vím, co leží za všemi moři, za horami a lesy. A je mi smutno z vědění.

4. Nemohl jsem se tehdy vrátit, musel jsem spěchat podívat se, co bylo za lesem, co bylo za horou, která byla za lesem, co za mořem, které bylo za horou, co za pouští, která byla za mořem.

5. Je zajímavé, že Honzové často nejsou bráni vážně, ačkoliv, jak se ukáže i v této pohádce, nakonec si úctu vynutí.

a) 1, 2, 5, 4, 3

b) 5, 2, 1, 3, 4

c) 2, 5, 1, 4, 3

d) 4, 5, 3, 1, 2

4. Vyber vhodný závěr k uvedené ukázce:

a) Vzdechl a utřel si vlažnou slzu.

b) Vždycky jsem byl zvědavý.

c) Bylo jednou jedno království.

d) Král mu mával z okna na rozloučenou.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-03.02 ČJL-5-1-03.03 ČJL-5-1-03.04 Použitá ukázka: <i>Čítanka pro 4. ročník (Nová škola) J. Werich: Král měl tři syny</i>
--	---

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:**POZVÁNKA**

Klub veselých přátel vás zve na taneční zábavu, která se bude konat každou středu od 15 hodin v restauraci Podlesí. Bude tam hrát známá kapela *Klečanka* od Kyjova. Vstupné je 20 Kč. Bude tam také laciné jídlo a pití. Přijďte mezi nás, zazpíváte si, zatančíte si a také se zasmějete. První zábava bude 30. září v 15 hodin. Na shledanou se těší Klub veselých přátel.

1. Přečtěte si pozorně uvedenou pozvánku a poté zhodnoťte její obsah:

a) Obsahuje pozvánka všechny potřebné informace?

b) Uspořádali byste pořadí vět stejně?

c) Jsou všechna slova použita vhodně?

2. Obsah pozvánky přepracujte a porovnejte s ostatními. Nakonec zhodnoťte, jak se vám práce povedla.

Literatura: *Květoslava Klímová a Ivana Kolářová: Čeština zajímavě a komunikativně I.*
(Upraveno)

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

1. Navrhněte obsah pozvánky, např. do školního časopisu, místních novin, na libovolnou akci, kterou si sami vymyslíte. Snažte se o co nejpřesnější a nejužitečnější obsah. Pozvánky vzájemně porovnejte a vyberte ty, které vás zaujaly nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte.

2. Z věty, která byla součástí zprávy o stavbě nového mostu v zahraničí, vypadla dvě přídavná jména. Vyberte z nabídky dvojici slov, která se na prázdná místa hodí nejlépe. Pozor, platí pouze jedna možnost!

Most se stavěl ve dne v noci, bez _____ péče o stavitele, s minimem jídla, ve vedru a hrozných _____ podmínkách.

Nabídka:

- a) následné – životních
- b) patřičné – hygienických
- c) vydatné – klimatických
- d) odborné – dělnických
- e) bezpečné – přírodních

Literatura:

Metodické poznámky: (2) Žáci vybírají dvojici, která je nejužitečnější. Řešení: *patřičné – hygienických*.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-04 Žák reprodukuje obsah přiměřeně složitě sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
Indikátory	1. žák vyslechne nebo přečte krátký text a reprodukuje ústně nebo písemně jeho obsah 2. žák vyslechne nebo přečte vzkaz a reprodukuje ho ústně nebo písemně další osobě

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Příklady textů (rozsah okolo 100 slov):

Náš pes Ben je moc milý a přítulný. Vždycky, když přijedeme na chatu, běhá radostně po okolí a hraje si s pejsky, kteří sídlí se svými páníčky v okolních chatách. Jednou během této hry jsme uslyšeli ránu a vzápětí bolestivé kňučení našeho pejska. Když jsme přiběhli, viděli jsme na jeho boku malou ránu, ze které tekla krev. Někdo našeho Bena postřelil! Jeli jsme k veterináři, který mu z těla vyjmul brok, ránu zašil a vyčistil. Když se Beník probíral z narkózy, byl jako opilý a smutně na nás koukal. Dnes už je úplně v pořádku. Toho, kdo Bena postřelil, jsme nikdy neodhalili.

Při svých cestách světem překročil Fík jednoho dne sedmero hor a sedmero řek, a tím pádem se samosebou ocitl rovnou v pohádkové zemi. Poznal to už podle hradu potaženého černým sukem. „No, tak to je jasný,“ řekl si, „mají tady šíleně smutnou princeznu.“ Šel rovnou ke králi a povídá jasnozřivě: „Maucta. Tak vaše princezna se nechce smát, co?“ Král jen smutně přikyvoval. „A čekáte na Honzu, že ano?“ „Kdepak,“ řekl král ještě smutněji. „Ten už tu byl a taky nic nepořídil.“ „Ale jděte, vždyť je to tak jednoduché!“ řekl Fík. Olízl princezniče tvář svým růžovým jazykem a holka se nemohla udržet smíchy.

Rudolf Čechura: Maxipes Fík

Nové pololetí jsme ve škole začali romanticky – 14. 2. jsme oslavili svátek svatého Valentýna. Už s předstihem byly v budově školy rozmístěny krabice, do nichž děti mohly vhadzovat dopisy a vzkazy pro své kamarády a oblíbence. Po otevření valentýnských krabic bylo zjištěno, že bylo odesláno více než 250 dopisů, vzkazů a přáníček. Dopisy dostávala převážně děvčata - z toho usuzujeme, že kluci byli při tvorbě asi pilnější. Nejvíce vzkazů se posílalo mezi žáky prvního stupně, na druhém stupni byla nejžádanější třída VI. C. Dodatečně přejeme hodně lásky i my a doufáme, že v příštím roce bude zájem o valentýnské krabice minimálně stejně velký jako letos.
Ze školního časopisu

2. přečti si Pavlův vzkaz a řekni ho spolužákovi/kamarádovi:

Tondo, prosím tě, máš zítra odpoledne přijít ve dvě hodiny za Pavlem na hřiště. Chce si s tebou zahrát vybíjenou a pak byste mohli jít k jeho babičce. Nemáš se bát, prý se nezdržíte, do pěti budete určitě doma. Babička ale zaručeně upeče něco dobrého, třeba tvarohové buchty.

Poznámky

ČJL-5-1-04.01

k ilustrativní úloze

ČJL-5-1-04.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

(1) Lego je řada stavebnicových produktů, kostiček, které se dají libovolně skládat dohromady. Ty jsou ještě doplněny velkým množstvím dalších různobarevných dílů, minifigurkami a spoustami dalšího vzájemně kompatibilního materiálu. Z Lega lze postavit model prakticky čehokoli. Existuje taky program přímo od firmy LEGO, ve kterém se dá stavět z legových kostiček v 3D.

Firma LEGO Group se zrodila v roce 1932 v Dánsku, kdy chudý tesař z městečka Billund jménem *Ole Kirk Christiansen* začal vyrábět dřevěné hračky. V roce 1947 obdržel Ole Kirk a jeho syn vzorek samojistících kostek vyráběných britskou společností Kiddicraft, které byly vynálezem britského dětského psychologa Hillary Harryho Fishera Page.

Legendární kostka LEGO však přišla na svět až po druhé světové válce, kdy v roce 1949 začaly továrny v Billundu opouštět podobné kostičky, tzv. automaticky spojitelné kostky. Byly vyrobené z celuloidu, a přestože připomínaly tradiční dřevěné kostky, měly jedno zásadní vylepšení – držely pohromadě díky výstupkům. Název LEGO stvořil Christiansen z dánského výrazu *Leg godt!* (*Hraj si dobře*). Prodej byl však slabý a plastická stavebnice prozatím nedokázala vytlačit tradiční dřevěné kostičky. LEGO kostky sice byly dobrým nápadem, ale měly mnoho technických nedostatků a zaklapávání

jednotlivých kostek bylo dost omezené. A tak byly přepracovány a vznikly kostičky v takové podobě, jak je známe dnes.

(2)

Mimoverbální komunikace

Sami znáte ze svých školních let, že při psaní písemných prací ruší vaše soustředění jakékoli dohadování učitele s jednotlivými žáky. Při Cimrmanových písemkách bylo vždy naprosté ticho, a to právě díky jeho systému mimoslovního dorozumívání. Cimrman i jeho žáci ovládali celou soustavu mimických znaků. Nejlépe bude ukázat vám to na příkladech. Jestliže žák během písemné práce vstal a udělal několik úroků stranou se sepjatýma rukama, učitel věděl, že chce říci: „Prosím, mohu jít na stranu?“ Rovněž rukama se žák otázel – na velkou, nebo na malou? Žák odpověděl podle situace.

Byla i složitější mimoverbální sdělení: Toto (*sehne se do předklonu, ruce ke špičkám bot*) je znak pro jakékoliv zvíře. Toto (*zavrtí hlavou*) je zápor, zákaz. Tento znak (*rukama naznačí let ptáka*) vyjadřuje holuba. Celá depeše znamenala: „Beránku, nedloubej se v nose.“

Literatura:

(2) *Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák: Divadlo Járy Cimrmana* (Upraveno)

Metodické poznámky:

Pro reprodukci textu, a to jak pro optimální, tak excelentní úroveň, jsme zvolili dvě ukázky: jeden text je odborný a jeden z umělecké literatury. Vyšli jsme ze skutečnosti, že do současných učebnic českého jazyka jsou zařazovány převážně ukázky z různých encyklopedií, tedy texty odborné, zatímco ukázek z umělecké literatury výrazně ubylo, v některých řadách učebnic nejsou vůbec.

Text týkající se stavebnice Lego je náročnější než text z umělecké literatury. Vycházíme však z předpokladu, že lego je dnes velmi populární, žáci o něm už řadu informací znají a určitě je budou zajímat i informace týkající se vzniku hračky samotné.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

(1) GPS-přístroje slouží v automobilu k okamžitému určení polohy na zeměkouli, nadmořské výšky a zcela přesného času.

Základem fungování je asi třicet družic, které obíhají po oběžné dráze (orbitu) Země ve výšce 22 km a jsou na ní pravidelně rozmístěny. To znamená, že teoreticky z každého bodu na Zemi je viditelných zhruba šest z nich. V každé GPS-družici jsou přesné atomové hodinky, antény, zařízení na vysílání signálu a přístroje pro vzájemnou komunikaci. Stejně jako mobilní telefony zachytávají signály z vysílačů, GPS-přístroje zachytávají signály GPS-družic, které jsou nad obzorem. Ty vyhodnotí jejich přesný čas a polohu na oběžné dráze a na základě těchto informací pak s přesností na metr určí polohu automobilu, tj. přesné souřadnice, zeměpisnou šířku a délku i nadmořskou výšku. V GPS-přijímačích, které jsou v autě, je nahrán počítačový program, v němž jsou zpracovány všechny mapy a hlavně silnice. Proto se zároveň s polohou auta zobrazuje i jeho aktuální jízda po silnici, všechny odbočky a křižovatky. Když si do GPS-přístroje zadáte cílový bod, např. město, kam chcete dojet, přístroj poslouží jako navigátor, který vás upozorní na to, kam a kdy máte odbočit.

(2) Nejstarší hádanka, o které se ví, pochází z Egypta z období kolem r. 1650 př. n. l. Je to hádanka matematická.

Bylo sedm domů a v každém z nich žilo sedm koček. Každá kočka zabila sedm myší a každá myš snědla sedm obilných klasů. Na každém klasu se urodilo sedm náprstků zrna. Jaký je celkový počet těchto vyjmenovaných věcí?

Za vynálezce křížovek je považován Američan Artur Wynne (čti *vajn*), který svou první křížovku zveřejnil v roce 1913. První jednoduchou křížovku u nás sestavila pražská učitelka Mlada Antošová už v roce **1899!** Říkalo se jí „hádanka křížová“ a název křížovka se objevil až v časopise *Beseda lidu* v roce 1923.

Literatura:

(1) *Martin Gato: Knížka pro děti do auta* (Upraveno)

Metodické poznámky:

Přestože texty pro excelentní úroveň jsou kratší, kladou daleko vyšší nároky na zapamatování jednotlivých skutečností, které musí být místy, např. u hádanky, reprodukovány naprosto přesně.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-05 Žák vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
Indikátory	1. žák na základě zadaných informací vede dialog, telefonický hovor (s dospělým, s kamarádem), zanechá vzkaz na záznamníku 2. žák posoudí, zda v uvedené ukázce (dialogu, telefonického rozhovoru, vzkazu na záznamníku) nechybí některá z informací

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Žáci vedou dialog na základě daných informací, např.:

- odpoledne se chtějí jít koupat, jeden nemůže, musí jít pomáhat babičce, domluví se, že půjdou další den;
- návštěva kina – pátek – 18 hodin – sraz půl hodiny před představením na náměstí;
- pondělí – 17 hodin – koncert – Obecní dům Praha – Antonín Dvořák;
- Martina mi řekla, abych s ní šla odpoledne na koupaliště. Odpověděla jsem, že nemohu, protože musím jít pomáhat babičce na zahradu. Martina se mě zeptala, jestli bych nemohla jít pomáhat babičce zítra. Odpověděla jsem, že ne, protože babička jde druhý den k lékaři a nebude doma. Kromě toho už jsem jí to slíbila. Martina navrhuje, že se koupat půjdeme zítra, já souhlasím.

Témata pro telefonní hovor (pozdrav, představení se, krátký rozhovor, rozloučení):

pozdání na narozeniny, přání k svátku, omluva ve škole, přivolání lékařské pohotovosti, omluva z dohodnuté schůzky/akce, oznámení dopravní nehody, požáru apod.

Témata pro zanechání vzkazu:

- pro maminku: zdržíš se u kamaráda
- pro kamaráda: zítra odpoledne k němu nepřijdeš
- pro spolužáka: jaký úkol máte na další den do školy
- pro babičku: zítra po skončení výučování se u ní zastavíš apod.

2. Rozhodni, jestli je uvedený telefonický rozhovor úplný. Pokud není, doplň, co chybí:

A: Tady Petr Novotný.

<p>B: Ahoj Petře, co děláš? Jedu na kole na hřiště, nechceš jet se mnou? A: Možná bych jel. Jak dlouho tam chceš být a kdo tam bude? B: Budu tam asi hodinu, pak musím domů. Budou tam určitě kluci z naší třídy, zahrajeme si fotbal. A: Tak já pojedou, stav se pro mě asi za čtvrt hodiny, zatím ahoj. B. Ahoj, uvidíme se.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-05.01 ČJL-5-1-05.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozdělte se do skupin po 4–5 a vytvořte myšlenkovou mapu na téma DIALOG/ROZHOVOR. Poté si práci ve skupinách porovnejte a zhodnoťte.

2. Pozorně si přečtete (vyslechněte) následující telefonický rozhovor a pojmenujte jeho účastníky. Je rozhovor veden v souladu se zásadami, které jsme si zopakovali? Pokud ne, v čem se liší?

„Filipe, je mamka doma?“
„Ještě se nevrátila, je u doktora.“
„To je pech, potřebuju s ní mluvit a už nemám čas znovu volat, odjíždím, budeš to muset vyřídit ty. Nezapomeneš?“
„ Neboj, na mě je spoleh, tak co mám vyřídit?“
„ Řekni jí, že babička potřebuje udělat nákup, ať jí mamka večer zavolá, co všechno je potřeba koupit. Dort na dědečkovu oslavu bude hotový v pátek dopoledne, ať ho mamka vyzvedne, stát bude asi pět set korun. Jo a ještě že tu reklamaci jsem už vyřídila, může ji pustit z hlavy, dobře to dopadlo, pošlou nám nový vysavač. Když by mamka se mnou potřebovala mluvit, ať mi zavolá, ale až večer, do té doby nebudu na telefonu. Budeš si to všechno pamatovat?“
„Ale jo, jasně.“
„Tak fajn, spoléhám na tebe. A co ve škole? Už máš nějakou pětku?“
„Ach jo, teto, ty seš hrozná, ty tvoje srandy, nemám žádnou pětku.“
„Tak se hned nečerti. Prosím tě, hlavně to všechno vyříd' a měj se.“

3. V rozhovoru jsou použita nespisovná slova nebo jejich tvary. Ivana tvrdí, že v tomto typu rozhovoru to chyba není, naopak Eva říká, že všechna slova a jejich tvary musí být spisovné. Čí názor podpoříte a proč?

4. Na základě uvedeného telefonického rozhovoru zformulujte pro maminku písemný vzkaz nebo jej nechte na záznamníku. Poté si je ve dvojici zkontrolujte a zhodnoťte, zda jste na něco nezapomněli.

Literatura:

Metodické poznámky:

Pokud žáci nejsou zvyklí s myšlenkovou mapou pracovat, udělají si ve skupinách stručné poznámky, které poté srovnávají a hodnotí. Ve cvičení 3 podporujeme umění argumentace – žák nejen uvede svůj názor, ale také jej umí obhájit.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Připravte si ve dvojicích ústně dialog/telefonický rozhovor na téma, které si sami zvolíte. Dodržujte zásady zdvořilého chování a snažte se využívat spisovnou podobu mateřského jazyka. Dialog/ telefonický rozhovor předvedte před třídou. Spolužáci posoudí, zda byly dodrženy zásady uplatňované při dialogu, a svá tvrzení odůvodní.

Literatura:

Metodické poznámky:

Žáky vedeme k přiměřeně hlasitému a zřetelnému projevu. Dbáme také na správnou výslovnost.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-06 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
Indikátory	1. žák vybere z předložených ukázek tu, která chce upoutat, přesvědčit a ovlivnit rozhodování člověka (adresáta) 2. žák vyhledá na internetu, v časopise, v denním tisku příklad manipulativní reklamy
Ilustrativní úloha	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ 1. Který text informuje a který navíc přesvědčuje a ovlivňuje? a) Firma Čistota uvedla na trh nový prací prostředek vhodný pro ruční praní i praní v automatických pračkách. Složení pracího prášku zaručuje dobrý prací výsledek v měkké i tvrdé vodě. K dispozici je balení po 2 kg, 4 kg i 8 kg. b) Firma Čistota přichází s perfektním pracím prostředkem, který zaručí, že vaše prádlo bude ještě čistější. Vyzkoušejte jeho unikátní složení. Bezkonkurenční cena vás potěší u osmikilového balení! V nabídce je také úsporné dvoukilové balení a balení po 4 kg.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-06.01

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Už jste si vy nebo někdo z vašich blízkých, kamarádů koupili výrobek na základě reklamy? Co to bylo? Splňoval výrobek všechno, co reklama slibovala? Uvádějte konkrétní příklady.

2. Promyslete, co je pro reklamy jednotlivých skupin společné.

a) Drsná země, jemná whisky. – Stát zdražuje, my zlevňujeme. – Stará láska v nové láhvi. – Velká řešení pro malou planetu.

b) Spořte s liškou! – 1. Otoč! 2. Olízni! 3. Omlékuj! (*sušenky Oreo*) – Nakupujte s kartou Maestro a vyhraďte! – Ovládejte své Aktivní konto kdykoliv a kdekoliv s aplikací ČSOB SmartBanking! – Cvičte! Snídejte! Vyhraďte! (*BB Dobré ráno*)

c) S Teslou mě baví svět. S Tetou (drogerie) mě baví svět. – Což takhle dát si Senát. – Kam televize nemůže... Knižní klub.

d) perfektní materiál, luxusní sametová péče, jedinečné přírodní složky, neuvěřitelná životní síla, bezkonkurenční ceny, nepřekonatelné a flexibilní zpevnění

Literatura: Klímová K., Kolářová, I. *Čeština zajímavě a komunikativně I.*

Metodické poznámky:

2. Při plnění tohoto úkolu je vhodné rozdělit žáky do skupin a) – d). Každá skupina pracuje samostatně a poté představí výsledky své práce ostatním. Řešení: a) využití slov opačného významu; b) používání vět rozkazovacích; c) obměna známých názvů filmů: *S tebou mě baví svět*, *Což takhle dát si špenát*, *Kam čert nemůže*; d) hromadění přídavných jmen (přívlastků), jejichž význam je vždy kladný.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Zformulujte, co využili autoři pro vytvoření uvedených reklam.

Nekupujte zajíce v pytli! – Kdo rychle dává, dvakrát dává. – Kdo neseje, nesklízí. – Becherovka hory přenáší.

2. Vytvořte reklamu na výrobek nebo činnost, které si sami vymyslíte. Musí však splňovat níže uvedenou funkci. Poté ji představte ostatním tak, abyste zaujali nejen reklamou, ale také způsobem její prezentace. Výsledky práce porovnejte a zhodnoťte, která reklama vás zaujala nejvíc a proč.

Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.

Literatura:

Metodické poznámky:

1. Autoři využili úprav hovorových nebo lidových frazémů (rčení, přísloví, pořekadel, známých úsloví); 2. Hodnotíme nápad, využití jazykových prostředků a způsob prezentace (představení).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-07 Žák volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
Indikátory	1. žák přečte/řekne s náležitou intonací, přízvukem a tempem řeči oznámení, příkaz, prosbu, omluvu a respektuje při tom rozdílného adresáta 2. žák se vhodně představí ostatním dětem, dospělému

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Přečti uvedenou větu jako:

- a) prosbu
- b) příkaz

Jano, běž do obchodu, kup rohlíky a neztrat' peněženku.

Řekni, jak bys pozval domů na oslavu narozenin paní učitelku/ kamaráda. Jak bys je doma přivítal?

Dokonči následující oznámení a přečti (řekni) je jako hlášení ve školním rozhlase:

Fotografujete rádi? Časopis pro děti Sluníčko vypisuje soutěž o nejlepší fotografii na téma *Můj čtyřnohý kamarád*.

Omluv se:

- paní učitelce, protože jsi zapomněl domácí úkol,
- sousedovi, protože jsi mu rozbil míčem okno,
- mamince, protože jsi přišel pozdě,
- kamarádovi, protože jsi do něj strčil.

2. Jak by ses představil v následujících situacích?

- a) přišel jsi do nové školy: představ se nejprve panu řediteli a pak svým novým spolužákům,
- b) změnil jsi sportovní oddíl: představ se novým spoluhráčům a trenérovi,
- c) jsi na recitační soutěži: představ se porotě.

Poznámky	ČJL-5-1-07.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-07.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1a) Přečtěte si pozorně uvedenou ukázkou. Poté barevně označte ty úseky textu, které vyjadřují: a) údiv, b) vysvětlení, c) výtku, d) radu.

b) Jak jinak se z textu pozná, že kočička na začátku ukázky opravdu křičela?

c) Jak vysvětlíte použití otazníku a vykřičníku za větou „Vždyť ty jsi nějaký nemocný?!“

d) Co znamená spojení „I pro pána!“ ? Vyjádřete stejný význam jinými slovy tak, že neujmete přímou řeč, ale že situaci popíšete.

2. Rozdělte se do dvojic a ukázkou zdramatizujte. Můžete ji podle vlastního uvážení i vhodně upravit. Poté ji předvedte ostatním. Čím se od sebe jednotlivé dramatizace lišily?

O pejskovi a kočičce, jak myli podlahu

„I pro pána!“ křičela kočička, „co se to, pejsku, s tebou děje? Vždyť ty jsi nějak nemocný?! Vždyť ti kape z huby pěna! Co se s tebou děje?“ – „Ale,“ povídá pejsek, „našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.“

„Ty jsi ale hloupý,“ zlobila se kočička, „vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.“ – „Aha,“ řekl pejsek, „proto to tak štípalo. Au, au, to to štípe, to to štípe“ – „Napij se hodně vody,“ poradila mu kočička, „potom to přestane štípat.“

Literatura:

1. Josef Čapek: *Povídání o pejskovi a kočičce*. 2. Olga Millerová, Jana Hoffmannová, Eva Schneiderová: *Dialog v hodinách češtiny*.

Metodické poznámky:

1a) Údiv: „*I pro pána...co se to, pejsku, s tebou děje?*“; vysvětlení: „*Ale...našel jsem tu něco na stole a myslil jsem, že je to nějaký sýr nebo nějaké cukroví, tak jsem to sněd. Ale ono to strašně štípe a dělá se mně z toho v hubě pěna.*“; výtky: „*Ty jsi ale hloupý, ...vždyť to bylo mýdlo! A mýdlo je přece k mytí, a ne k jídlu.*“; rada: „*Napij se hodně vody, ...potom to přestane štípat.*“

1b) použití vykřičníku, spojení *i pro pána*

1c) vykřičník znamená hlasité zvolání vyjadřující údiv, otazníkem se naznačuje domněnka, podezření, obava; je to vlastně skrytá otázka, jestli není pejsek nemocný

1d) *No ne! Jémine! Panebože! Pro pánaboha (i propánaboha)! No nazdar!*... kočička nemohla uvěřit svým očím, když uviděla pejska, jak mu kape z huby pěna...

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Promyslete si následující situaci a poté ji před ostatními zahrajte.

Právě vám třídní učitelka oznámila, že je na zítřejší den vyhlášeno ředitelské volno.

O přestávce se s kamarády radíte, co budete dělat. Vy navrhuje návštěvu technického muzea, kde právě probíhá zajímavá celostátní výstava Velká válka (bruslení, návštěvu filmového představení, jít do **plaveckého** bazénu aj.). Jeden z kamarádů s návrhem souhlasí, jiný však nesouhlasí a uvádí jiný návrh. Jednotlivé možnosti porovnejte a nakonec se pro jeden z návrhů rozhodněte.

2. Vytvářejte krátké dialogy a procvičujte v nich:

a) varování, vyhrožování

b) vysvětlení, zdůvodnění, kladení podmínky, námitka/y

Literatura:

Metodické poznámky: Velká válka = 1. světová válka 1914-1918

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-08 Žák rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
Indikátory	1. žák rozliší <u>ve slyšené ukázce</u> spisovnou a nespisovnou výslovnost (zme, dyž, vo tom apod.) 2. žák využívá spisovnou výslovnost ve veřejné komunikační situaci
Ilustrativní úloha	2. Zeptej se např.: <ul style="list-style-type: none">- v obchodě prodavačky na cenu zboží, kde najdeš např. pastelky, ...- v knihovně na knihu svého oblíbeného autora,- řidiče v autobuse, zda staví na určité zastávce.

Požádej např.:

- kamaráda, aby ti půjčil kolo,
- maminku, aby ti uvařila tvé oblíbené jídlo,
- paní učitelku, aby ještě jednou zopakovala zadání úkolu.

Přivítej např.:

- rodiče na školní besídce,
- babičku, která přijela na návštěvu
- kamaráda, který tě přišel navštívit do nemocnice

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-08.02
Další poznámky	Nabízená fonetická transkripce je z didaktického hlediska pro mladší školní věk nevhodná. Nelze propagovat nespisovnou výslovnost, je možné se domluvit na sledování vytypovaného pořadu, ve kterém by žáci měli za úkol vyhledávat nespisovnou výslovnost, případně využít např. archiv ČT apod.

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Jeden ze spolužáků má mluvní cvičení na libovolné téma. Vaším úkolem je pozorně sledovat jeho mluvený projev a zaznamenávat, co se vám líbilo, případně jakých nedostatků se dopustil. Nakonec jeho projev zhodnoťte. Nepoužívejte slova líbilo/nelíbilo, ale řekněte, za co spolužáka/spolužačku pochválíte a co naopak doporučujete ke zlepšení a proč.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ**ODPOSLECHNUTO**

1. Všimněte si dialogů:

- a) mezi vašimi vrstevníky,
- b) mezi dospělým a vaším vrstevníkem,
- c) mezi dospělými navzájem,

a to v různých situacích, např. ve škole, v dopravním prostředku, v obchodě, u lékaře aj. Pokuste se zformulovat, co je pro jednotlivé typy dialogů typické. Zaměřte se především na zřetelnost při vyjadřování, přiměřenou hlasitost, tempo řeči a spisovnou výslovnost. Výsledky svého pozorování si vzájemně porovnejte.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-09 Žák píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
Indikátory	1. žák píše vypravování obsahově i formálně správně, dodržuje dějovou posloupnost; pracuje podle rozvité/heslovité osnovy 2. žák sestaví popis předmětu (zvířete/osoby) a popis pracovního postupu, dodržuje logickou návaznost; pracuje podle otázkové osnovy

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ**1. Vytvoř krátké vypravování s názvem *Budík* podle následující osnovy:**

- a) Ráno sám/sama doma
- b) Náhlé probuzení
- c) Budík nejde
- d) Pádím do školy
- e) Teprve půl sedmé

2. Popiš svoji nejoblíbenější hračku podle následující osnovy:

- a) Co to je?
- b) Od koho jsi ji dostal? Jak jsi ji získal?
- c) Jak vypadá? (velikost, barva, materiál...)
- d) Kam ji ukládáš, když si s ní nehraješ?
- e) Co se ti na ní nejvíc líbí?

3. Řekněte, které údaje v ukázce dopisu chybí:

Maminko, tatínku,

posílám Vám vzpomínku z letního tábora, jistě víte, že vám píše vaše dcera Barbora. Strava se nedá jíst, dneska byl jen zelný list, polívka studená, co v ní plavou místo nudlí číslice a písmena. Myslela jsem prostě, že budou různé soutěže, slíbili bojovku, pak jsme hráli vybíjendu, na ovce a na schovku. Štefan, hlavní vedoucí, chodí s naší vedoucí, která je příšera, scházejí se, líbají se u totemu za šera. Proč jsem se nenarodila o pár let dřív? Dneska bych krásně chodila se Štefanem, co říká si Steve. Proč jste mě prostě neměli o pár let dříve? Řekla bych: nebuď nesmělý, líbej mě, Steve. Závěrem dopisu ještě trochu popisu: ta bréca vedoucí je tlustá jak dvě normální oddílové vedoucí. Když běží po lese, všechno na ní třese se. Užívá make-upu, co na ní ten Štefan vidí, to já prostě nechápu.

P. S. Pošlete dvě tři sta, jsem bez peněz dočista.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-09.01 ČJL-5-1-09.02 ČJL-5-1-09.03 Použitá ukázka: <i>text písňě Z. Svěráka a J. Uhlíře Dopis z tábora</i>
Další poznámky	Vypravování - úvod, vlastní vypravování (zápletka, vyvrcholení děje, rozuzlení) a závěr, rozsah okolo 50–80 slov. Vypravování je vhodné tvořit podle verbální nebo obrázkové osnovy. Využívána je přímá řeč, dějová slovesa a krátké věty k navození dějového napětí. Popis - úvod, vlastní popis, závěr. U popisu je akcentována uspořádanost, u pracovního postupu dodržení časové posloupnosti. Doporučujeme pracovat podle obrázkové nebo otázkové osnovy. Dopis - místo a datum, oslovení, sdělení, zakončení, podpis, adresa

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtete si pozorně obě ukázky a uveďte, v čem se shodují a čím se liší. Svá tvrzení doložte příklady z textu. Dokážete vysvětlit spojení *šlí*, kam je oči vedly a dávat si bacha? Oba texty převedte do současné podoby spisovného jazyka. Prospělo to oběma ukázkám? Pohádku volně dokončete a své texty porovnejte.

- a) O kohoutku a psíčkovi

Žil staříček se stařenkou, a žili v bídě veliké. Měli jenom kohoutka a psíčka, a i ty chovali nuzně. A tak psíček pravil kohoutkovi: „Víš-li co, bratře kohoutku? Utečeme do lesa! Zde máme živobytí bídné.“ „Utečeme,“ pravil kohoutek, „hůře nebude.“ Tak šli, kam je oči vedly. Prochodili celý den, byl čas vyhledat si nocleh. Sešli z cesty do lesa a vyhlédli si velký dutý strom. Kohoutek vzletěl na haluz, psíček zalezl do dutiny a usnuli.

Ráno, sotva se rozednívalo, kohoutek zakokřhal: „Kukurykú!“ Uslyšela kohoutka liška, zachtělo se jí pochutnat si na kohoutím mase. Poodešla pod strom a vychvalovala kohoutka:

„Ejhle, kohoutek! Takového ptáčka jsem jakživa neviděla, jaké má krásné peříčko, jaký červený hřebínek, jak jasný hlásek! Slet' ke mně, švarný šohajíčku!“

b) Dějou se divný věci. Fakt divný, protože jinak by mě nikdo nedonutil najít si propisku a tenhle sešit a začít psát. Slohy nesnáším. Možná to po mně nepůjde někdy přečíst, protože i normálně dost škrábu, natož teď, když píšu pod peřinou a svítím si k tomu baterkou. Musím totiž dávat bacha, aby mě někdo neviděl. Ani máma, ani táta, ani moje uječená ségra, ale hlavně ne ONI! Jsem totiž přesvědčenější, že mě sledují.

Na jednu stranu je mi hloupý psát si deník jako nějaká zamilovaná holka, ale na druhou stranu je mi docela jasný, že potřebuju o tom všem udělat záznam nebo zápis nebo tak něco, jako to podle mě dělají opravdoví detektivové.

2. Posad'te se ve dvojicích zády k sobě. Jeden z vás má obrázek (osoby, zvířete, věci), druhý prázdný list papíru a tužku. Žák s obrázkem popisuje tak, aby spolužák dokázal graficky ztvárnit popisovaný obrázek co nejvěrněji. Druhý žák může klást doplňující otázky. Po uplynutí časového limitu (10 minut) obrázky porovnejte. Řekněte ostatním, proč se vám práce dařila/nedařila, co by vám pomohlo, co bylo nejobtížnější apod. Poté si role vyměňte.

Literatura:

1a) František Bartoš: *Kytice*

1b) Petra Braunová: *Neuvěřitelné září. Tajný deník Tomáše S.* (Upraveno)

Metodické poznámky:

1. *Shoda*: obě ukázky jsou prozaické; v obou je využita frazeologie; *rozdíly*: a) pohádka; vypravěč, kohoutek, slepička, liška; přímá řeč; slova zastaralá (tzv. archaismy); frazeologie: *šli, kam je oči vedly*; b) příběh; vypravuje jedna osoba (hlavní hrdina), z textu pouze poznáme, že je to chlapec; nadměrné používání nespisovných slov a slovních tvarů; frazeologie: *dávat si bacha*; 2. Cílem je, aby se žáci naučili při popisování vyjadřovat co nejvýstižněji, používali vhodná přídavná jména, výstižná slovesa a přirovnání, všímali si důležitých znaků a dodržovali logickou posloupnost aj.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Spisovatel Petr Nikl vytvořil zajímavý text, který pojmenoval Holá pohádka. Dokážete vysvětlit proč? Pokuste se jej přepracovat tak, abychom pro něj mohli použít název Pohádka rozvitá, a také ji volně dokončete. Texty vzájemně porovnejte, vyberte ten neoriginálnější a své rozhodnutí odůvodněte. Nakonec své práce porovnejte s originálem.

Byla žaba.	„Nemám, žabo.
Byla holá.	Nemám plži.“
Padly sněhy.	Cvaká zuby.
Žabu zebe.	„Lezu holý.
Vidí plže:	Břicho zebe.“

„Milý plži.	A sníh vrže...
Nemáš něco?“	„Budme spolu!“
„Nemám žabo.	radí žaba.
Taky zebe.	„Sama zmrznu.
Lížu ledy.	Jedno teplo.
Kloužu holý.“	Druhé teplo.
„Budme spolu!“	Třetí teplo.
Radí žaba.	Více topí!“
„Sama zmrznu.	Lezou spolu.
Boky hřejí!“	Země zebe.
Kloužou spolu.	Vidí mloka.
Oba zebe.	„Milý mloku.
Vidí hada.	Nemáš něco?“
„Haló, hade.	„Nemám.
Nemáš něco?	Hledám.“
Zima bolí!“	„Budme spolu!“

2. Popište svoje neoblíbenější oblečení. Popis musí začínat *Nejraději nosím... a končit ...a proto je/jsou moje neoblíbenější. Nezapomeňte si nejprve sestavit osnovu.*

Literatura: Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*

Metodické poznámky:

2. Hodnotíme logické uspořádání vět a souvětí, volbu výstižných a vhodných slov (zvláště sloves a přídavných jmen), zařazení přirovnání, kreativitu žáka.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-1-10 Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti
Indikátory	1. žák k vybranému textu přiměřené délky vytvoří rozvitou nebo heslovitou osnovu (nejméně o třech bodech) 2. žák zařadí do přečtené ukázky na vhodné místo nabízený text

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

V létě o prázdninách se Michal a Radek rozhodli, že přenocují ve stanu na zahradě u babičky. Odpoledne postavili stan a teď v něm leží zachumlaní do spacáků. Když se kluci odpoledne stěhovali do stanu, babička se strachovala: „Nebudete se tam, hoši, bát?“ „My a bát se?“ zlobili se kluci. „To nás máš, babi, za strašpytle?“

Ale teď tu leží a nemůžou usnout. Napjatě poslouchají podivné šelesty a neznámé zvuky. Cítí, jak jim buší srdce. Pár kroků za plotem zahrady začíná les. Nikdy nevěřili na strašidla, ale teď je napadá – co kdyby přece? Každou chvíli přejede po plachtě stanu větev, jak se komihá ve větru. Nebo to není větev? Kluci se začínají potit a oči mají dokořán. Napínají uši. Venku se zvedá vítr. Co to tak strašidelně šelestí

v korunách stromů? A teď to venku zafunělo, teď to škrábe po plachtě! Co se to dobývá dovnitř? Venku se ozvalo zakňučení a nové škrábání. „Vždyť je to náš Mates!“ zvolal Michal. A už se kluci hrabou ven a otvírají stan. Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.

Kluci si oddychli. Netrvalo dlouho a všichni tři spokojeně spali. Chundelatý psí kožich kluky krásně hřál, a i když se venku čerti ženili, vítr hučel a padal déšť, chlapci o ničem nevěděli.

1. Sestav rozvitou/heslovitou osnovu vyprávění.

2. Z vyprávění o chlapcích vpadl následující text. Na které místo v příběhu bys ho zařadil? Vyber větu z uvedené nabídky, na niž by text vhodně navazoval:

Kluci si představují divokého kance nebo zježenou hlavu s ohnivýma očima. Na stan dolehlo nějaké těžké tělo. „Mamí!“ vyjekl Radek.

- a) „Nebudete se tam, hoši, bát?“
- b) Pár kroků za plotem zahrady začíná les.
- c) Co se to dobývá dovnitř?
- d) Dědečkův pes se hrne dovnitř jako velká voda.

Poznámky	ČJL-5-1-10.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-1-10.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtete si pozorně příběh o Enšpíglvi. Poté jej rozdělíte na odstavce a nakonec vypracujete heslovitou osnovu. Dodržujte uvedenou strukturu:

OSNOVA

1. Úvod
2. Stat':
 - a) zápletka
 - b) vyvrcholení děje
 - c) rozuzlení
3. Závěr

Jednou po poledni zašel unavený Enšpígl do hospody v malém městečku, aby pojedl. Hostinská byla sama doma. Byla to divná patronka. Jedinou její láskou byl bílý psíček, kterého chovala celý den na klíně a krmila ho masem z vlastního talíře. Enšpígl si dal kus pečeně a džbán piva. Když si tak pochutnával, opustil psík svou paní a lísal se k němu. Hostinská řekla: „Dejte mu kousek pečeně a nalijte mu na talíř trochu piva – má to rád, mrška.“ Šibal to beze všeho udělal a psíček si pochutnával. Když Enšpígl dojedl a dopil, požádal hostinskou, aby mu spočítala útratu. Pak se jí zeptal: „Paní hostinská, posečkala byste tomu, kdo by neměl náhodou čím zaplatit?“ Hostinská se hned začala zaklínat, takového že ona nic nedělá, to že není jejím zvykem. Podobného hosta že by si musela nechat v zástavě tak dlouho, dokud by nezaplatil. „To je správné, paní hostinská, jsem rád, že se v této věci shodujeme,“ přitakal Enšpígl. A když mu řekla, kolik má platit, položil na stůl polovičku té částky, posadil si psíčka na ruku a chtěl odejít. „Jak to, pane?“ volala překvapeně hostinská. „Vždyť platíte jen polovičku – a kam nesete mého psíčka?“ Enšpígl

odpověděl: „Snědl a vypil jsem opravdu jen polovičku, tu druhou snědl psíček. A protože zatím nemá, čím by zaplatil, беру ho s sebou do zástavy.“ Protože šibal mluvil vážně, dala se šenkýřka do prošení. Ale marně. Enšpígl mluvil o soudu a tvrdil, že ona ho vybídla, aby psíka krmil, a on jako slušný člověk jejímu přání vyhověl. „Jestli chcete, můžete si psíčka koupit, rád vám ho prodám a z peněz, které utržím, zaplatím. Jistě nenecháte svého miláčka pro dluhy v zástavě.“ Hostinská se o psíčka tak bála, že ráda zaplatila hodně peněz, aby nebyl odnesen. Šibal jí pak doplatil polovinu účtu. Ostatní peníze uložil do svého váčku a odcházal z hospody bohatší, než do ní vstoupil.

2. Vymyslete název příběhu tak, aby byl jeho obsah vyjádřen nějakým pořekadlem, rčením nebo příslovím.

3. Připravte si podle sestavené osnovy mluvní cvičení a představte je ostatním. Které vystoupení se vám líbilo nejvíc a proč?

Literatura: 1. *Emanuel Frynta: Moudří blázni* (Upraveno)

Metodické poznámky: (1) U heslovité osnovy se snažíme o to, aby jednotlivé body žák vyjádřil jedním, dvěma slovy. 2. Např. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá; Kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt; Komu není rady, tomu není pomoci... 3. Hodnotíme plynulost projevu, výstižnost při volbě jazykových prostředků, zařazení přímé řeči, přihlížíme také k rovině spisovnosti/nespisovnosti mluveného projevu.

EXCLENTNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtěte si pozorně vybrané titulky z deníku Sport. Poté si vyberte 5 z nich tak, abyste mohli vytvořit osnovu zajímavého vypravování.

Vyhraje ten, koho podpořím; Finále je v ohrožení; Tady bude Jágrovo; Žlutí kanárci v ohrožení; Na moře nemám čas; Češi mohou jásat; Nastává éra Ivce; Samotáře zničil doping; Král a budoucí prezident; Kometa Kvitová; Humbuk kolem šampiónky; Tour de karambol; Testují stopera; Řekl o svých metodách

2. Podle sestavené osnovy napište vypravování. Příběhy představte ostatním a řekněte, jak se vám práce dařila, co pro vás bylo nejobtížnější a co se vám naopak dařilo.

3. Vyberte příběh, který vás zaujal nejvíc, a porovnejte jej s výsledkem své práce. V čem vidíte zásadní rozdíly?

Literatura: *Český jazyk pro 5. ročník z nakladatelství Fraus*

Metodické poznámky:

3.2 Druhý stupeň ZŠ

3.2.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
-----------------	--------------------------

Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL 9-1-01 Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
Indikátory	1. žák po přečtení textu vybere z nabízených možností ty, které vyjadřují některý názor pisatele textu.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-02 Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru
Indikátory	1. žák odliší v jednoduchém textu názor autora či postavy od faktů 2. žák najde v textu prvky (motivy nebo jazykové prostředky), které naznačují, co chce komunikační partner svou promluvou říct, kam směřuje

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.

Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-03 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj
Indikátory	1. žák najde výrazný prostředek manipulace v textu 2. žák určí alespoň jeden účel, pro který byl manipulativní text napsán 3. žák zaujme kritický postoj k cílům manipulace (k záměrům manipulátora)

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-04 Žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
Indikátory	1. žák najde slovo nevhodně užitě v dané komunikační situaci a doplní vhodnější. 2. žák rozhodne podle komunikační situace, zda je namístě mluvit spisovně.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-05 Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru
Indikátory	1. žák vybere z nabízených možností text, který se pro danou komunikační situaci

	<p>nejlépe hodí</p> <p>2. žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými.</p> <p>3. žák nahradí výrazy zjevně nevhodné pro svůj komunikační záměr a nahradí je vhodnějšími.</p>
--	---

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-06 Žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zpětně zhodnotí, zda ve svém projevu mluvil v příhodném tempu, zřetelně, zda vhodně frázoval, zda jeho intonace odpovídají druhům vět. 2. žák po krátkém čase na rozmyšlenou o výběru tématu a o způsobu přednesení pronese souvislou a převážně spisovnou řečí krátké sdělení o něčem, čemu by ostatní měli podle něho věnovat pozornost. 3. žák pojmenuje běžné rozdíly mezi tím, jak se vyjadřuje soukromě a jak se sluší mluvit na veřejnosti.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-07 Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák formou dialogu zdramatizuje epizodu ve vhodném textu 2. žák se bez konfliktů a podstatných nedorozumění zapojí do řízené diskuze

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-08 Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova 2. žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu 3. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku 4. žák vytvoří/ zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-09 Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
Indikátory	1. žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost dával smysl a aby byla dodržena dějová posloupnost. 2. žák vytvoří krátký souvislý a srozumitelný text podle učitelova zadání.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-10 Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů
Indikátory	1. žák najde chybnou formulaci (nejednoznačné místo, stylistickou chybu) a z nabízených možností vybere tu nejvhodnější 2. žák rozpozná v textu místo, kde je zřetelně porušena „logika věcí“ nebo soudržnost výpovědi, a navrhuje nápravu 3. žák před odevzdáním svého textu zajišťuje kontrolu správnosti pomocí příruček, konzultací a dalších/jiných zdrojů 4. žák rozpozná, zda předložený text je spíše odborný, nebo spíše publicistický (žurnalistický), nebo umělecký či prostě sdělovací. 5. žák vytvoří krátký smysluplný text a pojmenuje, jaký záměr v textu sleduje a komu je text určen. Ukáže některý z použitých prostředků, jimiž tomu jeho text odpovídá.

3.2.2 Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL 9-1-01 Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
Indikátory	1. žák po přečtení textu vybere z nabízených možností ty, které vyjadřují některý názor pisatele textu.

Ilustrativní úloha

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

„Školáci mají tisíce informací z internetu, knížek jsou plné regály, ale co číst? Mám možná mylnou a bláhovou představu, nestydím se za ni – přečte-li někdo zkrácenou

verzi, bude mít třeba chuť přečíst neupravenou verzi... Žijeme rychle, ne nebezpečně, pohodlně; knížku nic nenahradí, kdo nečte, okrádá se o možnost pěstovat fantazii a bez fantazie nastupuje nuda, otupělost a hlupství.“

(názor V. Duška z článku *Mušketýři či Bídníci na pár stránkách*, deník *Metro*)

Které z následujících tvrzení je nejbližší názoru autora?

Školákům chybějí informace z internetu.

Kdo nečte, nepěstuje fantazii.

Číst je nuda.

Školáci by neměli číst zkrácené verze knížek.

Život dnes běží celkem rychle.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-02.1
	ČJL-9-1-02.2

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

Do Benátek míří až 35 milionů turistů ročně. Jejich historické jádro, které tvoří město s vodními kanály, především v létě praská ve švech. Davy turistů berou místním klid, a tak se historická část rychle vyliďňuje. Podobný trend je mimochodem vidět také v historických částech Prahy.

Zatímco v sedmdesátých letech žilo v Benátkách 120 tisíc lidí, dnes už jejich počet klesl pod polovinu tohoto počtu. Pokud by se nepodařilo trend vyliďňování zastavit, vypočítali benátští radní, že v roce 2030 už nebudou mít historické Benátky žádné stálé obyvatele. Největší část turistů přitom tvoří ti, kteří přijedou autobusy na pouhých několik hodin, a příjmy z jejich návštěvy nepokryjí ani náklady za úklid odpadků, které po sobě zanechají.

I když nápad vybírat vstupné za návštěvu historické části města (plánovalo se 50 eur na den) zatím neprošel, snaží se radnice ulehčit obyvatelům život různými omezeními turistů. Jedním z posledních je zákaz tahání kufrů a tašek s plastovými kolečky, které svým hlukem ruší obyvatele Benátek. Zákaz platí od května 2015 a těm, kteří ho poruší, hrozí pokuta až 500 eur.

Podobně jsou na tom i jiná evropská města, a to např. Barcelona. Sedm milionů turistů, kteří jezdí do Barcelony především za zábavou, způsobuje nezvladatelný nepořádek, ve městě klesá kvalita turistických služeb.

L. Palata, redaktor MF DNES (zkráceno)

1. Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je v souladu s informacemi obsaženými v textu. Své rozhodnutí doložte příkladem z uvedené ukázky.

1. Lidé v dnešní době hodně cestují.
2. Benátky a Barcelonu navštěvuje v létě nadměrný počet turistů.
3. Čím více turistů přijede, tím lépe se v těchto městech žije.
4. Obyvatelé Benátek a Barcelony si přejí, aby jejich města navštěvovalo turistů co nejvíc, protože jsou pro ně hlavním zdrojem finančních prostředků.
5. Počet obyvatel v uvedených městech je několikrát vyšší než počet turistů.
6. Místní obyvatelé se kvůli vysokým počtům turistů z historických center stěhují.
7. Aby se zvýšil objem finančních prostředků, uvažují např. v Benátkách o zavedení vstupného do historického centra města.

2. Připravte si mluvní cvičení o nejnavštěvovanějších místech v Evropě nebo ve světě. Aktuální informace zjistěte na internetu.

Metodické poznámky:

- (1) Cílem tohoto úkolu je zjistit, jak žák rozumí informacím v textu, jak se v něm umí orientovat.
(2) Tento úkol je zaměřen nejen na využití získaných informací v praxi, ale i na dovednost seznámit s nimi ostatní. Doporučujeme využití powerpointové prezentace. Při projevu sledujeme výstižnost, plynulost, rozsah slovní zásoby, vhodnost zvolených jazykových prostředků, spisovnost, dovednost upoutat ostatní apod.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

Dnešní matky a otcové jsou sice starostlivější, ale na množství zraněných dětí to nemá vliv. Loni (2014) se počet úrazů oproti předchozím rokům dokonce zvýšil. Navíc právě nastává nejkritičtější období – prázdniny.

„Děti nejsou ve vlastním známém prostředí, věnují se činnostem, které v průběhu školního roku často nejsou zvyklé dělat, nebo zkoušejí nové sporty,“ vypočítává hlavní důvody úrazů P. Havránek, přednosta Kliniky dětské chirurgie a traumatologie Thomayerovy nemocnice v Praze, kde ročně hospitalizují až okolo pěti tisíc dětí. „Méně úrazů se stane při dobře organizovaném sportu, např. na dětských táborech, naopak největší riziko nastává, když dítě podniká sportovní aktivity bez dozoru,“ říká lékař.

Na jeho klinice jsou nejčastěji ošetřeny nebo hospitalizovány děti se zlomeninami končetin, nejtěžší následky však mívají po úrazech hlavy, např. když nešikovně spadnou z kola. Stačilo by přitom málo: nosit přilbu, která je až v 95 % případů schopna zabránit vážnému poranění mozku. Jenže mnoho dětí ji, paradoxně kvůli rodičům, nenosí. „Situace je sice lepší než před 10 lety, kdy helmu nenosil nikdo, stále však není zvykem, že ji nosí rodiče, aby šli svým dětem příkladem,“ uvádí přednosta kliniky. Přilbu si pak při samostatné jízdě nenasadí ani děti. „Když nemusí táta, tak proč já,“ říkají často zdravotníkům, kteří je ošetřují.

V. Barák, Týden č. 27-28/2015

1. Který z následujících úseků textu neobsahuje fakta, ale subjektivní pocity autora textu?

(Uvedené možnosti posuzujte v souvislosti s výchozím textem)

- a) jsou sice starostlivější, ale na množství zraněných dětí to nemá vliv
- b) ročně hospitalizují až okolo pěti tisíc dětí
- c) nejtěžší následky však mívají po úrazech hlavy
- d) při dobře organizovaném sportu, např. na dětských táborech
- e) která je až v 95 % případů schopna zabránit vážnému poranění mozku

2. Připravte si mluví cvičení na téma *Dodržování pravidel bezpečnosti a já.*

Metodické poznámky:

(1) Fakta neobsahuje možnost a): skutečnost, že dnes jsou rodiče starostlivější, je pouze jeho subjektivní pocit. Dnes mají děti o prázdninách (ale i mimo ně) daleko větší možnosti než dříve, a proto také dochází k úrazům častěji, např.: bruslení na cyklostezce nejen bez přilby, ale i bez chráničů kolena a loktů, dítě není v autě v dětské sedačce a ani není připoutáno bezpečnostním pásem apod. Zdůrazníme důležitost prevence.

(2) Úkol by měl vést žáky k zamyšlení, zda a do jaké míry dodržují např. při sportu bezpečnostní pravidla. Na co zapomínají, co podceňují, co naopak dělají správně. Na mluvní cvičení doporučujeme navázat diskusí.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-02 Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera

	v hovoru				
Indikátory	1. žák odliší v jednoduchém textu názor autora či postavy od faktů 2. žák najde v textu prvky (motivy nebo jazykové prostředky), které naznačují, co chce komunikační partner svou promluvou říct, kam směřuje				
Ilustrativní úloha					
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:					
<p>1. Do tabulky vepište čísla vět podle toho, zda věta svou informaci podává jako fakt, nebo zda je podávána jako názor autora nebo postavy.</p> <p>Jinan dvoulaločný (Gingo biloba)</p> <p>(1) V celé Asii se jinan vysazuje v okolí buddhistických chrámů. (2) V Číně je jinan považován za svatý strom. (3) Je to nahosemenná rostlina. (4) Šišťice na samčí rostlině připomínají nejspíše chlupatou housenku nebo jehnědu. (5) V prvním velkém čínském atlase léčivých rostlin napsaném před 5000 lety uvedl císař Shen-nung tento postřeh: (6) „Tento strom ti spolehlivě vyléčí srdce, zbaví plíce těžkosti a povzbudí paměť.“ (7) Čínští lékaři používali jinan též na omrzliny, otoky a astma.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Podle internetu)</i></p>					
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;">fakt</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">názor</td> <td></td> </tr> </table>	fakt		názor	
fakt					
názor					
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-02.1 ČJL-9-1-02.2				

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Zformulujte, co nám autor textu sdělil jako fakt, a vyhledejte věty (souvětí), ve kterých vyjadřuje svůj osobní názor k celé situaci.

Jednoho dne jsem měl uprostřed rušné ulice vyhledat v kapse klíče od našeho bytu a předat je své ženě, která se vracela domů dříve než já. Stála a čekala. Já prohledával oblek i plášť a zjišťoval, že kapes s postupem času přibývá. Již podvanácté jsem prohledával čtyřicátou kapsu a z ostatních vypadávaly zbytky vstupenek, zbytky jízdenek, zbytky účtenek, zbytky zbytečných zbytků, chaos mě obklopoval i pronikal a před očima poletoval černý havran vzteku. V té chvíli moje žena, klidná, vyrovnaná a usmívající se jako vždy, řekla: „Nerozčiluj se.“ Řekla to v nejlepší vůli uklidnit mne, ale tím právě vytvořila opačný pól a já sjel rukou do kapsy saka jako blesk do stodoly. Z kapsy toho moc nezbylo. Rozhodně se to nepodobalo kapse a také sako v místě zásahu ztratilo podobu i povahu saka.

Bylo to, jak jsem již řekl, na rušné ulici a já se pokusil vybit diskrétně. Rozerval jsem svůj oděv tiše a nenápadně a myslím, že víc než sedm lidí si toho opravdu nepovšimlo.

Miroslav Horníček: Dobře utajené housle

2. Které z uvedených frazémů nejlépe vystihují obsah textu?

Nabídka:

berou ho všichni čerti, má černo před očima, střihá ušima, bije kolem sebe jako kůň, chodí jako mátoha

3. Zamyslete se nad tím, co bývá nejčastější příčinou vašeho vzteku. Sestavte popis děje, v němž spolužákům objasníte, jak to vypadá, když máte opravdu velký vztek. Zamyslete se nad tím, zda by se situace nedala vyřešit i jinak.

Literatura: HORNÍČEK, M. *Dobře utajené housle*. Praha: Československý spisovatel, 1998.

Metodické poznámky:

(2) Vhodných možností je několik: *berou ho všichni čerti, má černo před očima, bije kolem sebe jako kůň*. Úkol můžeme formulovat také bez nabídky, kterou žákům poskytneme až v případě, že žádný vhodný frazém neuvedou. Pokud nabídku poskytneme, zeptáme se, zda neznají ještě další možnosti.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

Jednoho dne jsem měl uprostřed rušné ulice vyhledat v kapse klíče od našeho bytu a předat je své ženě, která se vracela domů dříve než já. Stála a čekala. Já prohledával oblek i plášť a zjišťoval, že kapes s postupem času přibývá. Již podvanácté jsem prohledával čtyřicátou kapsu a z ostatních vypadávaly zbytky vstupenek, zbytky jízdenek, zbytky účtenek, zbytky zbytečných zbytků, chaos mě obklopoval i pronikal a před očima poletoval černý havran vzteku. V té chvíli moje žena, klidná, vyrovnaná a usmívající se jako vždy, řekla: „Nerozčiluj se.“ Řekla to v nejlepší vůli uklidnit mne, ale tím právě vytvořila opačný pól a já sjel rukou do kapsy saka jako blesk do stodoly. Z kapsy toho moc nezbylo. Rozhodně se to nepodobalo kapse a také sako v místě zásahu ztratilo podobu i povahu saka.

Bylo to, jak jsem již řekl, na rušné ulici a já se pokusil vybit diskrétně. Rozerval jsem svůj oděv tiše a nenápadně a myslím, že víc než sedm lidí si toho opravdu nepovšimlo.

Miroslav Horníček: Dobře utajené housle

- 1. Jaký problém měl autor textu? Co byste dělali vy na jeho místě?**
- 2. Co je vám na autorovi sympatické, případně nesympatické?**
- 3. Napište autorovi dopis, ve kterém navrhnete, jak by se podobná situace dala řešit.**

Literatura: HORNÍČEK, M. *Dobře utajené housle*. Praha: Československý spisovatel, 1998.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-03 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj
Indikátory	1. žák najde výrazný prostředek manipulace v textu 2. žák určí alespoň jeden účel, pro který byl manipulativní text napsán 3. žák zaujme kritický postoj k cílům manipulace (k záměrům manipulátora)
Ilustrativní úloha	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <p>1. V kterém místě textu projevil autor tohoto sdělení, že se sám přiklání k jednomu z možných záměrů s městským parkem?</p> <p>Park zůstane parkem</p> <p>Pondělní jednání občanského sdružení Ochrana památek přineslo novou naději všem občanům Dolních Břežan. Bylo věnováno palčivému problému modernizace městského parku. Vedení města navrhlo totiž řešení skupiny architektů kolem Jana Nováka. Studii, která likviduje charakteristický romantický ráz parku a počítá s jeho otevřením pro bruslaře a cyklisty, členové sdružení v diskusi odsoudili. Svůj postoj vyjádřili také podepsáním dopisu radě města.</p> <p>2. Varianta s dopomocí učitele – učitel nabídne několik tvrzení o autorových záměrech:</p> <p>Jaké manipulace se autor textu dopouští?</p> <p>A) Naznačuje, že vedení města v jeho záměru nikdo z občanů nepodporuje. B) Obviňuje vedení města, že se s občany o modernizaci parku nebaví. C) Připomíná občanům, že starosta nedbá o slíbený rozvoj cyklostezek. D) Upozorňuje, že vedení města chce likvidovat stromy v parku. E) Sdružení Ochrana památek zastupuje zájem všech občanů města.</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-03.1

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Srovnejte uvedené ukázky a rozhodněte, jaký byl hlavní záměr jejich autorů. Své rozhodnutí doložte příklady z textu.

a) Zpátky do školy s magickým perem AB!

Světová novinka pro školáky a studenty nyní přináší revoluci do školních lavic. Díky magickému peru AB zvládnete školní testy na jedničky a navíc získáte další zajímavé funkce.

Pero AB totiž přichází s naprosto geniální konstrukcí – výborně píše, funguje jako stojánek na mobil, umí se změnit v originální stylus, co reaguje s displejem telefonu a přiláká jedničky pomocí magického symbolu!

A jak magické pero AB získat?

Stačí udělat v hypermarketu nákup za dva tisíce korun a novinku v rámci kampaně Zpátky do školy získáte jako dárek!

Akce začíná 25. srpna, ale pozor – platí jen do vyčerpání zásob!

Mladá fronta Dnes

b) PROFIMALT

Od letošního roku je uváděn na trh nový výrobek pod obchodním jménem Profimalt. Jedná se o univerzální výrobek vhodný na výrobu malt pro zdění a zhotovení vnitřních i vnějších omítek. Při výrobě malt plně nahrazuje cement, vápno a potřebné přísady, neboť všechny složky jsou již v tomto výrobku smíchány ve správném poměru. Použitím Profimaltu se dosahuje výrazné úspory nákladů v porovnání s tradiční formou přípravy malt. Vyrobena malta je vhodná na zdění všech typů kusového staviva. Její použití v interiérech, stejně jako exteriérech, je bezproblémové. Při správné aplikaci zaručuje jeho složení dlouhodobou kvalitu a životnost vyrobených malt.

Výrobek Profimalt byl vyvinut tak, aby poskytoval přiměřenou dávku bezpečnosti a spolehlivosti při zdění a omítání.

Profimalt a balené cementy jsou k dostání v široké síti prodejen stavebních materiálů. Ke všem novinkám jsou připraveny technické listy a další informační materiály, ve kterých najdou spotřebitelé podrobnější informace o složení produktů, o aplikačních možnostech a praktické tipy jak Profimalt co nejefektivněji použít.

Stavebnictví a interiér (upraveno)

2. Která z uvedených funkcí reklam má výrazně manipulativní charakter? Vyhledejte v denním tisku, časopisech, na internetu k jednotlivým typům vhodné příklady.

- Spotřebitel se dovídá o tom, že na trhu je nový výrobek nebo služba.
- Spotřebitel je přemlouván (přesvědčován) ke koupi výrobku nebo služby.
- Spotřebitel je upozorňován na inovovaný výrobek nebo službu.

3. Naplánujte ve třídě diskusi na téma Život s reklamou. Příklady otázek:

a) Do jaké míry se necháte reklamou ovlivnit?

b) Jaký typ reklam na vás nejvíce působí a proč?

venkovní (outdoorová), billboardy, plakáty, propagační letáky; tištěná, LED stěny, internetová, televizní, rozhlasová...

c) Vnímáte reklamu kladně, nebo záporně? Své rozhodnutí odůvodněte.

d) Který výrobek jste si naposledy na základě reklamy koupili? Apod.

Literatura:

HORÁK, O. Novinky na trhu balených cementů. In *Stavebnictví a interiér* 9/2008, s. 6.

<http://www.stavebnictvi3000.cz/c2791>

Metodické poznámky:

(1) a) Autor sice informuje o novém typu pera, ale hlavním cílem je nákup za 2 tisíce korun v některém z hypermarketů. Využívá prostředky manipulace: slibuje něco (samé jedničky), co nelze v žádném případě splnit. Reklama uveřejněná na konci letních prázdnin, kdy se nakupují pomůcky do školy, je zaměřena především na žáky základních škol; b) jedná se o článek pojednávající o novém výrobku (nejedná se o reklamu);

(3) Diskusi je důležité připravit. Vybereme moderátora, který bude diskusi řídit, uvedené otázky mohou sloužit jako příklad. Doporučujeme, aby skupiny (dvojice) žáků připravily do diskuse otázky podobného typu, a tím se na její přípravě podíleli. Zároveň tím pomáháme moderátorovi. Konečný výběr otázek však necháváme na něm.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

1. Uspořádejte ve třídě diskusi na téma *Život s reklamou*. Pokuste se během ní odpovědět také na uvedené otázky. Pokud s některou odpovědí spolužáka souhlasíte, podpořte ho, v opačném případě uvádějte vhodné argumenty, proč nesouhlasíte.

- Jaká je vaše oblíbená reklama a proč?
- Dá se podle vašeho názoru nějak prokázat, že reklama s lidmi manipuluje? Uveďte příklady.
- Je možné se reklamám ubránit? Své rozhodnutí odůvodněte.
- Jak by měla podle vás vypadat správná reklama?

2. Vytvořte reklamu na základě uvedených požadavků. Využijte jazykové prostředky, které jsou pro reklamu typické, a snažte se, aby upoutala co nejvíce zájemců.

I. Reklama na **nový výrobek (službu)**:

- vyzvedávání a zdůrazňování jeho předností a kladů;
- uvádění vlastností, které výrobek nemá, ani mít nemůže

II. Reklama na **inovovaný výrobek (službu)**:

- srovnávání se starším výrobkem téže firmy (společnosti), zdůraznění, v čem je **inovovaný** výrobek lepší než původní;
- srovnávání s výrobkem jiné firmy (společnosti), tzv. „běžným“, zdůraznění, v čem je „náš“ výrobek lepší.

Výsledek své práce obhajte. Posuďte, co se vám podařilo, co nikoli, s čím jste měli největší problém, co se vám nepodařilo.

Metodické poznámky:

b) Reklama se testuje na čtyřech kritériích. Zkoumá se, jestli je reklama **srozumitelná, relevantní** (jestli je z reálného světa příjemce), **jedinečná** a hlavně **motivující** (ke koupi produktu, změně postoje...). Pokud se žáci ve škole naučí, že ti, kdo reklamy navrhují, se soustředí na tyto čtyři věci, budou odolnější vůči klamavé reklamě a jejím svodům.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-04 Žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci
Indikátory	1. žák najde slovo nevhodně užitě v dané komunikační situaci a doplní vhodnější. 2. žák rozhodne podle komunikační situace, zda je namístě mluvit spisovně.
Ilustrativní úloha	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ: 1. Připrav si a prones krátké uvítání hostů z Rady města na školní oslavě. 2. Vašemu trenérovi bude padesát. Máš za tým dorostu o něm promluvit a poděkovat mu na oslavě, kde budou kromě dorostenců i členové ostatních týmů, také vedení města, ředitelka vaší školy, rodiče mladších sportovců. Je vhodné mluvit spisovně, nebo tak, jak jste zvyklí ve vašem týmu?	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-04.1 ČJL-9-1-04.2

--	--

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Seznamte se s textem žádosti, jak ji stylizoval ve své knize spisovatel František Nepil; je záměrně stylizovaná jako součást literárního díla. Rozhodněte, zda by obstála v úředním styku, a své rozhodnutí odůvodněte.

Vážený pane starosto,

již dlouhá léta se obírám myšlenkou na koupi levnějšího domku se zahrádkou ve Vaší obci. Stavba může být i starší a chatrná. Nemusí být luxusní, o to mi nejde, však já ji zrychtuju. Sním o tom, že pak budu o nedělích a svátcích jezdit na chalupu, budu odpočívat a rekreovat se.

Uvítal bych, kdybyste mi podali zprávu co nejdříve.

2. Podtrhněte v Nepilově textu nevhodné výrazy nebo méně vhodné formulace. Navrhněte, jak byste je v běžné úřední žádosti opravili. Uveďte vhodné argumenty. Vyhledejte v textu nespisovný výraz. Vysvětlete jeho význam a nahraďte ho spisovným.

3. Rozhodněte, zda je nutné žádost vždy zdůvodnit. Pokuste se autorovo zdůvodnění vyjádřit stručněji a výstižněji.

4. Žádost opravte, doplňte chybějícími údaji a napište. Výsledky vzájemně porovnejte a vyberte jednu, která se vám líbila nejvíc. Své rozhodnutí obhajte před ostatními.

Literatura: HAUSER, P. a kol. *Čeština hravě*. Cvičebnice pro 8. ročník základní školy a nižší gymnázia. Praha: Pansofia 2001.

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

1. Vymyslete a napište jakoukoli odpověď na uvedenou žádost. Nezapomeňte dodržet všechny náležitosti úředního dopisu.

2. Výsledek své práce porovnejte s ostatními. Posuďte, co se vám podařilo, co se vám naopak nepovedlo a proč. Vyberte odpověď, která se vám líbila nejvíc, oceňte nápad a uveďte klady, ale i zápory vámi vybraného textu. Poradte ostatním, na co by si měli dávat pozor.

Literatura: HAUSER, P. a kol. *Čeština hravě*. Cvičebnice pro 8. ročník základní školy a nižší gymnázia. Praha: Pansofia 2001.

Metodické poznámky:

Úkoly 1–3 mohou být pro optimální a excelentní úroveň společné. Žáky vedeme k objektivnímu posouzení výsledků práce, a to nejen spolužáků, ale i vlastních. Důležité je zdůvodnění PROČ, uvádění, obhajoba a podpora argumentů. V žádném případě se nespokojíme s odpovědí typu *líbilo/nelíbilo*.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-05 Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru
Indikátory	1. žák vybere z nabízených možností text, který se pro danou komunikační situaci nejlépe hodí 2. žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými. 3. žák nahradí výrazy zjevně nevhodné pro svůj komunikační záměr a nahradí je vhodnějšími.
Ilustrativní úloha	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <p>1. Tvůj spolužák písemně žádá třídního učitele o uvolnění z výuky, protože se chce zúčastnit turnaje v ledním hokeji. Který z následujících textů je nejvhodnější?</p> <p>a) Pane Novák, prosím, pusťte mě ze školy příští středu, jedu s klukama na turnaj, hrajeme o zlato. Díky. Petr Malina</p> <p>b) Pane učiteli, prosím o uvolnění z vyučování. Příští středu bojujeme o zlato, rád bych hrál. Děkuji. Petr Malina.</p> <p>c) Pane učiteli, prosím, o uvolnění z vyučování. Náš hokejový tým postoupil do finále, které se koná příští středu. Rád bych se turnaje zúčastnil. Děkuji. Petr Malina</p> <p>d) Pane učitel, prosím o uvolnění z vyučování. Náš hokejový tým hraje finálový zápas, který se uskuteční příští středu. Vzhledem k tomu, že jsem členem týmu, rád bych se turnaje zúčastnil. Díky Vám. Petr Malina</p> <p>2. Nahrad'te nevhodné výrazy ve výchozím textu výrazy spisovnými:</p> <p>Emotikony v našem psaní</p> <p>Objevily se zčistajasna. Symboly, které se obvykle ksichtí, někdy pomrkávají, mají i smutný kukuč. Do esemesky je vrazí náctiletí i dospělí, vysvětlují jima smysl přátelských vztahů v kyberprostoru, prosakují i do obchodní korespondence. Kterou cestou se všudypřítomní smajlíci rozběhnou dál?</p> <p>(Podle MFD)</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-05.1 ČJL-9-1-05.2 ČJL-9-1-05.3

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Porovnejte obě ukázky a řekněte, jaký je mezi nimi vzájemný vztah, co je pro ně společné. Své rozhodnutí doložte příklady z textu. Vyberte slova, kterým nerozumíte, a porad'te se o jejich významu s ostatními.

a) Máry stírala podlahu a meditovala o novém nájemníkovi. Venkouskej dřič se nezapře. Na práci až chamtívej, jako by z toho broulení do lejster čekal sklizeň. Ždímajíc hadr zahleděla se oknem do nebes modra. Za léta střídání pánů v tomhle pokojíku z toho mám takovej rozum: tam nahoře, odkud sypou na zem vtipný semínko, jsou tuze vysoko a nedohlídnou, co kam padá. Do chudýho baračiště nasypou mírku a vostane to planý jak semeno na skále, protože – málo naplat – živnou pro študia je tatínkova šrajtofle. Nadaná hlava vostane jak zakopanej poklad a z těch pak rostou zbytečný mudrlanti a rebulanti. V lepčím případě spolkne takovýho arcibiskupskej seminář, a proto je po farách tolik vlasteneckejch hlav a špatnejch farářů.

Podle Marie Kubátové

b) A dobře sa u tetky Kubaňovéj posedělo a chutno pojedlo, lebo izba byla dycky čistoučká jak kaplička. Duchny na lůžkách bilučké jak snih, narovnané až do stropu, svatých obrázků plná zeď a kachle na peci sa enom ligotaly.

(...)

Tetka zrovna utírali prach ze skleněného příklopu na Panence Marii Hostýnskéj a zalévali muškáty za vyšívanýma firhaňkama, dyž učuli vrznút dvérca. Vyšli do síně a v ústrety sa jím derů s velikú řečů stará žebračka Frgálka, známá klebetnica a dohazovačka, kerá si „namlúváním“ přivydělávala.

Podle Zdeňka Galušky

2. Oba texty vlastními slovy volně reprodukuje a poté porovnejte rozdíl. Která podoba textu vás více zaujala a proč? Pokuste se na základě uvedených textů určit, z které části naší republiky autoři pocházejí.

3. Zamyslete se nad tím, proč autoři nepoužili při psaní spisovnou češtinu. Uvádějte vhodné argumenty.

Literatura:

KUBÁTOVÁ, M. *Arcidědkové*. Lysice: Nakladatelství Slávka Kopecká, 2006.

GALUŠKA, Z. *Slovácko sa súdí*. Brno: Lidová demokracie, 1969.

Metodické poznámky:

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

1. Shrňte obsah uvedeného textu vlastními slovy a porovnejte výsledek své práce s ostatními. Posudte, zda obsah pochopili stejně jako vy.

Nemohu jinak, než ocitovat tolikrát již vyřčené nebo porůznu napsané Eisnerovo zvolání v Bohyni české: Něco jiného je vyspělost národního jazyka, a něco jiného je úroveň národní kultury jazykové. Může se stát, že jazyková kultura národa pokulhává za jeho jazykem. To je případ váš, vy lidé čeští. Máte v rukou stradivárky a hraje na nich jak šumaři, zdědili jste varhany, a myslíte, že je to flašinet; pročež na tom vašem dvoře opravdu mnoho hlasů krákoře...

(Převzato z internetu)

2. Napište zamyšlení (úvahu) na téma Moje čeština. Zaměřte se především na svůj mluvený projev. Snažte se o výstižné a souvislé vyjadřování, dodržujte logickou návaznost jednotlivých vět a souvětí.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.

Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-06 Žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zpětně zhodnotí, zda ve svém projevu mluvil v příhodném tempu, zřetelně, zda vhodně frázoval, zda jeho intonace odpovídají druhům vět. 2. žák po krátkém čase na rozmyšlenou o výběru tématu a o způsobu přednesení pronese souvislou a převážně spisovnou řečí krátké sdělení o něčem, čemu by ostatní měli podle něho věnovat pozornost. 3. žák pojmenuje běžné rozdíly mezi tím, jak se vyjadřuje soukromě a jak se sluší mluvit na veřejnosti.
Ilustrativní úloha	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Žák přednese krátký připravený i nepřípravený projev – tzv. mluvní cvičení, na závěr zhodnotí, co se mu dařilo či nedařilo. 2. Žák splní zadání: Představ nám svůj koníček, uveď, co by na něm mohlo druhé zaujmout. Mluv souvisle a pokud možno spisovně. 3. Žák uvede, na co si on sám musí dávat pozor, když má promluvit před jinými posluchači, než jsou jeho kamarádi. 	
Poznámky k ilustrativní úloze	<p>ČJL-9-1-06.1</p> <p>ČJL-9-1-06.2</p> <p>ČJL-9-1-06.3</p>

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-07 Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák formou dialogu zdramatizuje epizodu ve vhodném textu 2. žák se bez konfliktů a podstatných nedorozumění zapojí do řízené diskuze
Ilustrativní úloha	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:</p> <p>1. Přečtěte si kapitulu Osvobozené sudy v knize Hobit. Převeďte do dialogu část, v které Bilbo hovoří s Thorinem. Pamatujte na všechno, co si museli říct, aby mohl Bilbo vyřídit níže popsany vzkaz.</p> <p>Thorin byl tak zmořený, že se ani nevztekal na svou smůlu, ba dokonce začal uvažovat, že králi poví všechno o svém pokladu (což ukazuje, jak hluboko klesl na duchu), když vtom najednou uslyšel Bilbův hlásek u klíčové dírky. Sotva věřil vlastním uším. Brzy se však ujistil, že se nemůže mýlit, přišel ke dveřím a dlouho si šeptali s hobitem na druhé straně.... A tak Bilbo mohl vyřídit Thorinův vzkaz ostatním trpaslíkům, pověděl jim, že náčelník Thorin je rovněž nablízku ve vězení a že nikdo z nich nemá králi prozrazovat účel jejich cesty, aspoň zatím ne, jestliže jim k tomu</p>	

Thorin nedá pokyn. Thorin totiž nabyl myslí, když slyšel, jak hobit zachránil jeho společníky před pavouky, a byl znovu odhodlán nevykupovat se tím, že by králi slíbil podíl na pokladu, dokud nepomine všechna naděje na záchranu...

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-07.1
--------------------------------------	--------------

Metodické poznámky:

Pro optimální a excelentní úroveň doporučujeme využít výše uvedená témata v OV 01: *Dodržování pravidel bezpečnosti a já*; OV 05: *Moje čeština*; pro výstup 03 je přímo doporučeno uspořádat diskusi na téma *Život s reklamou*. Vhodné je využít téma, které je právě aktuální.

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-08 Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát
Indikátory	1. žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova 2. žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu 3. žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku 4. žák vytvoří/ zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností

Ilustrativní úloha

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Vypište z níže uvedeného textu alespoň tři klíčová slova.

Co vlastně pijí ryby?

Tekutiny potřebují pouze ryby žijící ve slané vodě. Proč? Příčinou je tzv. osmotický zákon. Princip je následující: Tělesné tekutiny ryb žijících ve slané vodě obsahují mnohem méně soli než mořská voda, která je obklopuje. Z tohoto důvodu je kůží těchto ryb neustále vylučováno určité množství tekutiny. Toto množství musí ryby pitím neustále doplňovat.

Podle časopisu Claudia č. 28 z 11. 7. 2006

8. Vyplývá, nebo nevyplývá obsah uvedené věty z textu?

Mořská voda obsahuje daleko víc soli než tekutiny v těle ryb, které v ní žijí.

9. Přečti si výše uvedený text a odpověz na otázku: Proč musí mořské ryby na rozdíl od sladkovodních doplňovat tekutinu?

10. Které z následujících vět nejvíce vystihují hlavní sdělení výchozího textu?

- (A) Ryby vůbec nemusí pít.
- (B) Všechny ryby si doplňují množství soli v těle.
- (C) Pít potřebují pouze ryby žijící ve slané vodě.

(D) Co ryby pijí, se nedá kvůli osmotickému zákonu zjistit.	
(E) Na kůži ryb se neustále usazuje vrstvička soli.	
(F) Osmotický zákon způsobuje, že ryby vylučují kůží vodu.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-08.1 ČJL-9-1-08.2 ČJL-9-1-08.3 ČJL-9-1-08.4

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

Doplnit!!!

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-09 Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
Indikátory	1. žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost dával smysl a aby byla dodržena dějová posloupnost. 2. žák vytvoří krátký souvislý a srozumitelný text podle učitelova zadání.

Ilustrativní úloha

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Pořadí následujících vět nezachovává dějovou posloupnost. Očíslujte věty tak, aby na sebe obsahově navazovaly.

- Toho roku jsem dostala k Vánocům lyže.
- Tatínek proto s námi jel na týden do Krkonoš.
- Můj bratr Pavel už uměl lyžovat, ale já se teprve začínala učit.
- Pak následovala během týdne celé řada dalších pádů.
- Chtěla jsem se zachránit a honem jsem se chytila tatínka kolem krku.
- Měla jsem z dárku velikou radost.
- Ubytovali jsme se a hned vyrazili na stráž.
- Sotva mi tatínek poprvé připevnil lyže na boty, začaly se mi rozjíždět nohy.
- Oba dva jsme ztratili rovnováhu a svalili se do sněhu.
- Když jsme v neděli odjížděli domů, měla jsem skvělý pocit, že už umím celkem dobře lyžovat.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-09.1 Upraveno podle učebnice ČJ pro 6. r., Fraus
--------------------------------------	---

Vzdělávací obor	Český jazyk a literatura
Ročník	9.
Tematický okruh	1. Komunikační a slohová výchova
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-10 Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák najde chybnou formulaci (nejednoznačné místo, stylistickou chybu) a z nabízených možností vybere tu nejvhodnější 2. žák rozpozná v textu místo, kde je zřetelně porušena „logika věci“ nebo soudržnost výpovědi, a navrhuje nápravu 3. žák před odevzdáním svého textu zajišťuje kontrolu správnost pomocí příruček, konzultací a dalších/jiných zdrojů 4. žák rozpozná, zda předložený text je spíše odborný, nebo spíše publicistický (žurnalistický), nebo umělecký či prostě sdělovací. 5. žák vytvoří krátký smysluplný text a pojmenuje, jaký záměr v textu sleduje a komu je text určen. Ukáže některý z použitých prostředků, jimiž tomu jeho text odpovídá.
Ilustrativní úloha	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ:	
<p>1. Najděte v textu chybnou formulaci a navrhněte vhodnější způsob vyjádření: Vydra se přizpůsobila životu ve vodě složením její potravy. Požírá vodní hmyz, raky, ryby, žáby, plazy, ptáky a savce. Stačí jí každodenní úlovek k zajištění výborného zdravotního stavu od půl kila do 0,9 kg. Celoživotní strategie vyder je i v dospělém věku založena na schopnosti si velmi intenzivně hrát. Je to obrovský evoluční dar, protože hra výrazně usnadňuje učení a vede k rychlejšímu získání znalostí nutných pro úspěšnou existenci.</p> <p>2. Doplňte následující začátky textu dalšími několika větami tak, abyste pokračovali v naznačeném slohovém útvaru: Vážený pane řediteli, omluvte prosím mou dceru... K typickým projevům sviště patří vydávání akustických signálů. Zvukem umějí svišti vyjádřit bolest, hrozbu, strach i vztek... O víkendu se v Dolní Lhotě konal již šestý ročník populární soutěže.....</p>	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-9-1-10.1 ČJL-9-1-10.5

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ:

1. Navrhněte úpravu stylistických nedostatků v uvedených větách a souvětích. Výsledek porovnejte s ostatními a zvažte, které řešení je nejvhodnější. Své rozhodnutí odůvodněte.

Brácha má jméno Petr. – Dědeček už obleče málokdy sváteční hadry. – K mému vzoru jsem si vybral mou babičku. – Postavou ji můžu zařadit mezi středně vysokou. – Hlavička se jeví malá jako dlaň. – Nad růžovými rty, které jsou pořád v úsměvu, krčí malý nosík. – Petr je střední postavy poměrně s kulatou hlavou. – Zpod ofiny prorůstá černé, slabé obočí. – Jeho hlavu zdobí zelené oči. – Je střední výšky. – Na dlouhém snědém obličejí s vysedlými lícními kostmi seděly blondřaté vlasy, kudrnaté vlasy.

2. Zhodnoťte výsledky své práce. Můžete použít některé z uvedených formulací: odstranil/a jsem vhodně všechny stylistické nedostatky; přehlédl/a jsem ...; potíže mi dělala/y věta/y ...; nevěděl/a jsem si rady ...

3. Ke kterému slohovému postupu a útvaru věty a souvětí cv. 1 zařadíte? Uveďte jeho stručnou charakteristiku.

Literatura:

KLÍMOVÁ, K., KOLÁŘOVÁ, I. *Čeština zajímavě a komunikativně I*. Praha: Grada Publishing 2013, s. 151-152. (Využity byly ukázky z prací žáků)

Metodické poznámky:

(1) V tomto cvičení vedeme žáky k co nejuvtižnějšimu vyjádření. Dbáme na to, aby používali nejen vhodná slovesa a přídavná jména, ale i příslovce a přirovnání. Doporučujeme pracovat ve skupinách, případně ve dvojicích. Trváme na zdůvodnění volby nejhodnějšího řešení.

(2) Žáky vedeme k sebereflexi. Zpočátku jim pomáháme uvedenými formulacemi, ve vyšších ročnících (8. a 9.) už by měli pracovat bez „nápovědy“.

(3) Úkol můžeme využít jako mluvní cvičení: vybraný žák (dobrovolník) si připraví shrnutí o slohovém útvaru, např.: Popis seznamuje čtenáře nebo posluchače s tím, jak nějaká věc, osoba, zvíře apod. *vypadá*; základem popisu je *pozorování*; protože při popisu musíme zachovávat určitý *logický postup*, je třeba si nejdříve vytvořit *osnovu*; k jazykovým prostředkům při popisu patří hlavně *slovesa, přídavná jména, příslovce* (popis pracovního postupu), *přirovnání*; dáváme pozor na užívání sloves *mít* a *být*; druhy popisu (prostý, pracovního postupu a popis děje) atd. Ostatní žáci doplňují, co ještě o popisu vědí.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ:

VÁZA

1. Vyberte si libovolný slohový útvar a vytvořte souvislý text tak, aby jeho obsahu odpovídal uvedený název. Snažte se o to, aby váš text byl krátký, výstižný a stylisticky správný.

2. Porovnejte jednotlivé texty a zhodnoťte je. Oceňte např. originalitu nápadů, posuďte dodržení slohových útvarů a úroveň slovní zásoby. Uveďte klady i zápory jednotlivých textů. Vyberte podle vašeho názoru ten nejzdařilejší a své rozhodnutí před ostatními obhajťe.

Metodické poznámky:

(1) Snažíme se o to, aby žáci volili různé slohové postupy a útvary, např. vypravování, popis (prostý, popis pracovního postupu – odborný, subjektivně zbarvený), zprávu, oznámení aj. Vzhledem k tomu, že se jedná o individuální formu práce, doporučujeme zvolit časový limit, který bude odpovídat individuálním a věkovým zvláštnostem žáka. *Váza = ozdobná nádoba na řezané květiny: malovaná, broušená, keramická...* Forma práce: individuální, písemná (koncept). **Pozn.: Uvedené podstatné jméno je zvoleno jako příklad, může být jakékoli jiné.**

4 Jazyková výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

Úvod

Jazyková výchova tvoří druhou ze tří složek oboru Český jazyk a literatura. Jejím prostřednictvím „získávají žáci vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování.“¹ V souvislosti s posláním

¹ VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: INFRA, s. r. o., 2005, s. 12.

a úkoly mateřského jazyka je třeba rozlišovat jazykové vzdělávání a jazykovou výchovu. *Jazykové vzdělávání* staví na znalosti normy a kodifikace spisovného jazyka a na znalosti jazykové kultury, představuje ucelený souhrn poznatků o spisovném jazyce. *Jazyková výchova* je aplikací jazykového vzdělávání v praxi. Jazykové vzdělávání na 1. stupni ZŠ zahrnuje postupné osvojování znalostí, které se stávají prostředkem k rozvíjení jednotlivých klíčových kompetencí. Prohlubujeme obecné intelektové dovednosti, tj. dovednost porovnávat jevy, zjišťovat jejich shody a rozdíly, třídit je podle různých kritérií a postupovat k celkovému zobecnění. Během tohoto procesu využíváme mezipředmětové vztahy, uplatňujeme průřezová témata a využíváme různých forem a nejnovějších metod výuky. Zvláště je třeba upozornit na skutečnost, že výuka mateřského jazyka NENÍ pouze výuka pravopisu. Nesmíme jeho význam přeceňovat, ale ani podceňovat. Jak je uvedeno v jednotlivých očekávaných výstupech, cílem jazykového vzdělávání na 1. stupni ZŠ je položit základy odborným disciplinám, jako je např. *fonetika a fonologie, tvarosloví, skladba, tvoření slov a jejich stavba, lexikologie*. Všechny tyto disciplíny souvisejí s výcvikem pravopisu, a to tvaroslovným, slovotvorným, skladebným a lexikálním. Stěžejní je na 1. stupni osvojení jevů **pravopisu lexikálního**, zatímco s výcvikem jevů pravopisu morfologického (psaní koncovek podstatných a přídavných jmen, tvarů zájmena *já*, psaní tvarů sloves v přítomném čase) a syntaktického (psaní čárky ve větě jednoduché a souvětí, grafický zápis přímé řeči, psaní koncovky v příčestí minulém na základě učiva o shodě přísudku s podmětem) teprve začínáme.

Na 2. stupni ZŠ se vědomosti a dovednosti z fonetiky, tvarosloví, skladby, tvoření slov a jejich stavby a lexikologie dále prohlubují a upevňují. Stejně jako na 1. stupni nejsou cílem, nýbrž **prostředkem** k poznání a osvojení spisovné podoby českého jazyka, nástrojem k získání dovednosti používat vyjadřovací prostředky v závislosti na komunikační situaci a potřebě jasného a srozumitelného vyjadřování. Vhodně volenými, přiměřenými úkoly se snažíme rozvíjet u žáků jejich obecné intelektové dovednosti a schopnost užívat jazyka k samostatnému získávání informací.

4. 1 První stupeň

4.1.1 Přehled očekávaných výstupů a stanovených indikátorů

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák k danému slovu uvede slova příbuzná

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary sloves ve způsobu oznamovacím

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád rod mužský životný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou

	v souvětí
Indikátory	1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
Indikátory	1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátory	1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska pravopisu lexikálního

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátory	1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)

Konkrétní očekávané výstupy, indikátory, vzorové úlohy, metodické komentáře

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (nauka o slově – lexikální význam)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-01 Žák porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
Indikátory	1. žák vybere z nabídky slovo, které je významem nejbližší k zadanému slovu 2. žák nahradí slovo v textu slovem významově protikladným, podobným, citově zabarveným, nespisovné slovo slovem spisovným 3. žák vyhledá v textu slovo vícevýznamové, vysvětlí jeho další významy 4. žák rozhodne, zda dvojice slov splňuje požadovanou podmínku (pro opozita)
Ilustrativní úlohy	

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Které z uvedených slov má svým významem nejbližší ke slovu *pravil*?

Jak král *pravil*, tak se také stalo.

- a) zakřičel
- b) rozmlouval
- c) řekl
- d) vysvětlil

2. **Náš souseď je *dobrý* člověk.** Nahraď slovo *dobrý*

slovem významem protikladným: _____

slovem významem podobným: _____

slovem citově zbarveným: _____

3. Která z následujících vět obsahuje slovo vícevýznamové?

- a) Prohra ho zarmoutila.
- b) Monika dostala nový míč.
- c) Zelenina je zdravá, měli bychom ji jíst každý den.
- d) Ve škole jsem na chodbě našel korunu.

Víš, jaký další význam toto slovo má? Uveď příklady:

4. Která z následujících možností obsahuje slova významově protikladná?

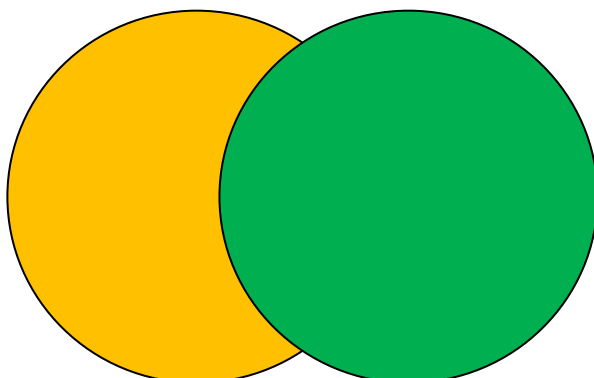
- a) dům – vilka
- b) zamklý - tichý
- c) mnoho – hodně
- d) utíkat – běžet
- e) nahoře – dole

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-01.01 ČJL-5-2-01.02 ČJL-5-2-01.03 ČJL-5-2-01.04
--	--

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Porovnejte uvedené skupiny slov. Poté do první kružnice vepište všechny společné znaky první skupiny a do druhé kružnice druhé skupiny slov. Do průniku pak vepište, co je společné pro všechna slova. Co jste zjistili?

- a) poškozená – porouchaná, baculatá – boubelatá, lehkovážná – bezstarostná, mlčenlivá – málomluvná;
- b) lesklá – matná, líná – pilná, levá – pravá, prudká – mírná.

2. Porovnejte uvedené básně. Jsou v nich užita slova podobného významu (synonyma), opačného (antonyma), nebo slova vícevýznamová (mnohoznačná)? Své rozhodnutí doložte příklady z textu.

a)

NAŠE CHOVÁNÍ

Já mám bráchu Karlíka
a ten chová králíka.

Starší sestra Jiřinka
chová zase miminka.

Jen mě smůla prohání –
nosím dvojky z chování.

Jiří Havel

b)

PRAVDA, NEBO LEŽ?

Kůň je malý,
myš zas velká,
vlas je tlustý,
lávka tenká.

Je to všechno pravda?
Kdepak, je to lež.

Plot je vždycky vysoký,
nízká je prý věž.

3. Rozhodněte, ve kterém řádku nejsou jen slova podobného významu (synonyma):

- a) okouzlený, očarovaný, oslněný, uchvácený
- b) drzost, troufalost, opovážlivost, rozvážnost
- c) namouduši, namouvěru, skutečně, opravdu
- d) namáhat se, dřít se, lopotit se, pachtit se

4. Vyberte si slovo (libovolný slovní druh), vymyslete k němu vhodná synonyma a použijte je ve větě podobně jako např. Karel Čapek.

Co prý se takový listonoš nachodí, naběhá, natrandí, nalítá, nahoní a našlape...

Literatura:

ČAPEK, K. *Devatero pohádek*. Praha: Albatros 2003.

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 2. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1997, s. 59.

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 3. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1998, s. 60.

Metodické poznámky:

(1) Řešení: a) slova podobného významu (synonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; jsou to slova čtyřslabičná, začínají na obojetnou souhlásku, končí na –á; obsahují minimálně jednu tvrdou souhlásku; b) slova opačného významu (antonyma); přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; slova dvojslabičná, všechna začínají na obojetnou souhlásku, všechna končí na –á, všechna obsahují 2 samohlásky; c) přídavná jména, typ: tvrdá, 1. pád, číslo jednotné, rod ženský, vzor mladý; začínají na obojetnou souhlásku, končí na –á.

(2) a) Naše chování: *chovat* – slovo mnohoznačné: věnovat se chovu zvířat; držet v náručí; příbuzné slovo chování – určitý způsob jednání; b) Pravda, nebo lež: slova opačného významu (antonyma): *pravda x lež, malý x velký, tlustý x tenký, vysoký x nízký*.

(3) na řádek b) nepatří slovo *rozvážnost*.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Zformulujte stručně a výstižně poučku o významu slov, o kterých se v říkance mluví.

Synonymům krejčí ušil
STEJNĚ hezký černý frak.

Antonyma jim ho berou
a nosí ho NAOPAK.

2. Doplňte do neúplných spojení slova opačného významu

a) k přídavnému jménu *tlustý*:

tlustá čára x _____ čára

tlustá žena x _____ žena

b) k přídavnému jménu *ostrý*:

ostrý nůž x _____ nůž

ostrá zatáčka x _____ zatáčka

Dvojice přídavných jmen vzájemně porovnejte. Co jste zjistili?

3. Přečtěte si pozorně následující text. Jak říkáme slovům, se kterými si Z. Svěrák hraje? Zformulujte jednoduchou poučku a uvádějte další příklady.

Oči a oka

Když citron stříkne do oka

to víme, to známe

nastane bolest divoká

to víme, to známe

Není oko jako oko

třeba oko kuří

nezapláče, nezamrká

jenom v botě duří

Slečna Ječná byla včera

v malinovém houští

proto se jí na punčoše

další oko spouští

Když zajíc přehlídne oko

to víme, to známe

tak snědí ho nadvoko

to víme, to známe

(Zkráceno)

4. Vysvětlete následující slovní spojení (frazémy) a poté je použijte ve větách:

a) padl jí do oka

b) řekla mu to mezi čtyřma očima

c) nezahmouřil ani oko

Literatura:

SVOBODOVÁ, J. a K. KLÍMOVÁ. *Čeština s maňáskem Hláskem (pro 2. ročník základní školy)*. Praha: Scientia 1997, s. 57.

SVĚŘÁK, Z. *Dělání (všechny smutky zahání)*. Praha: Albatros 1996, s. 53.

Metodické poznámky:

(1) Snažíme se, aby žáci obsahu říkanky nejen rozuměli, ale její obsah dokázali zobecnit jako poučku: Slovům podobného významu říkáme synonyma. Slova opačného významu jsou antonyma (můžeme jim říkat také opozita).

(2) Žáky upozorníme na skutečnost, že k některým slovům můžeme vytvořit různá antonyma – vždy záleží na jejich uplatnění ve větě (*čára: tlustá x tenká; žena: tlustá x štíhlá, hubená; nůž: ostrý x tupý; zatačka: ostrá x mírná*).

(3) Je důležité, aby si žáci uvědomili, že některá slova mohou mít několik významů, proto jim říkáme vícevýznamová (mnohoznačná).

(4) Toto cvičení je nejnáročnější. Vyžaduje od žáka vysokou míru abstrakce a vyspělou slovní zásobu: a) (za)líbil se jí, b) beze svědků, důvěrně, c) vůbec neusnul.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem a která ne 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák k danému slovu uvede slova příbuzná

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Roztříd' uvedená slova na dvě skupiny tak, aby v jedné byly pouze tvary slova **les** a ve druhé slova s tímto slovem příbuzná:

lesník, lesa, zalesnit, lesní, lesu, prales, lesem, polesí

slova příbuzná se slovem les: _____

tvary slova les: _____

2. **Český jazyk je náš jazyk národní.**

Které z následujících slov **není** příbuzné se slovem **český**?

- a) čeština
- b) Česko
- c) Čech
- d) česat

3. **Proveď rozbor stavby slova nevýslovně:**

část předponová: _____

kořen slova: _____

část příponová: _____

Které z následujících slov obsahuje předponovou i příponovou část?

- a) proslov
- b) ledový
- c) nestartovat
- d) lékařka

Poznámky	ČJL-5-2-02.01
k ilustrativní	ČJL-5-2-02.02
úloze	ČJL-5-2-02.03

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozhodněte, která ze slov jsou příbuzná, a vypište je. Své rozhodnutí odůvodněte.

Ivanka psala úkol. Na čistý papír nadepsala téma, připsala osnovu a rozepsala se. Vypsala všechno, co věděla, a dávala pozor, aby nenapsala žádnou chybu. Jen na jednom místě vepsala chybějící slovo a přepsala s na z. Pak se podepsala. Zapsala si za uši, že si nesmí zapomenout opsat téma dalšího úkolu, aby ho mohla přes neděli sepsat. Ještě musí odepsat tetě na e-mail, který dnes dostala. A pak už konečně může jít ven.

2. Roztříděte slova do dvou skupin. Uvádějte co nejvíce znaků, kterými se skupiny vzájemně liší.

dones, mrazivý, mrazicí, přines, mrazivě, mraznička, zanes, odnes, mrazírna, mrazení, vynes, mrazivo, přenes

3. Porovnejte slova v jednotlivých řádcích a poté vyškrtněte ta, která na řádek nepatří. Své rozhodnutí odůvodněte.

- a) malý, pramalý, pomalý, nemalý, malina, maloučko, maluje
- b) stavba, tavba, stavitel, postavit, zastávka, zastavět
- c) výšivka, výšina, ušít, sešít, přišitý, šindel, nášivka
- d) astra, sestra, sestřin, sestřenice, sestrojít

4. Vytvořte větu (souvětí), do které zařadíte co nejvíce slov příbuzných. Výsledky práce vzájemně porovnejte a rozhodněte, která práce se vám líbila nejvíc. Své rozhodnutí odůvodněte.

Literatura:

HAUSER, P. a kol. *Čeština hravě*. Cvičebnice pro 6. ročník základní školy a nižší gymnázium. Praha: Pansofia 1998, s. 14.

Metodické poznámky:

(1) psala, nadepsala, připsala, rozepsala, vypsala, nenapsala, vepsala, zapsala, opsat, sepsat, odepsat = slova příbuzná, protože mají stejný kořen slova *-psa-*.

(2) mrazivý, mrazicí, mrazivě, mraznička, mrazírna, mrazení, mrazivo: všechna slova mají kořen *-mraz-* a část příponovou, jsou trojslabičná, patří k různým slovním druhům; dones, přines, zanes, odnes, vynes, přenes: slovesa – 2. os. č. j. zp. rozkazovací, slova dvojslabičná, kořen *-nes-* a část předponová.

(3) úkolem žáků je nechat na řádku pouze slova příbuzná, tj. slova se stejným kořenem: a) **malý** – pramalý – nemalý – maloučko; b) **[stav]**ba – stavitel – postavit – zastavět; c) vý[**ši**]vka – ušít – sešít – přišitý – nášivka; d) [**sestr**]a – sestřin – sestřenice.

EXCLENTNÍ ÚROVEŇ

1. Porovnejte uvedená přídavná jména a vyznačte kořen. Poté pod každé z nich doplňte slova příbuzná. Nakonec doplňte neúplné slovo na 1. řádku a zobecněte, na co musíme dávat pozor.

od slova <i>děl...</i>	od slova <i>děl...</i>	od slova <i>děl...</i>
dělaná	dělená	dělová

2. Srovnejte slova vodník a podvodník a uveďte, v čem se shodují a čím se naopak liší.

3. Rozdílný význam slov *podvodní* x *podvodný* prokažte použitím ve větě.

4. Podtrhněte v textu slova příbuzná a vypište z nich ta, která mají předponu i koncovku. Svůj názor dokažte.

V zimě bývá silný mráz, fouká mrazivý vítr a místy se tvoří námraza. Často musíme při chůzi nebo jízdě autem dávat pozor na zmrazky.

Literatura:

Metodické poznámky:

(1) **dělat**: dělaná, udělaná, předělaná, dělník, předělat, přidělat...; **dělit**: dělená, rozdělená, dělitel, dělenec, vydělit, oddělit...; **dělo**: dělová; Pozn.: Žáci mohou uvádět i slova složená (dělostřelec, dělobuch), musíme je však poučit, že takové slovo má **dva** kořeny. Zdůrazníme, že i když mají slova formálně stejný kořen, jsou významově odlišná;

(2) *shoda*: podstatná jména, 1. p. č. j., rod muž. živ., skloňují se podle vzoru pán, mají stejný kořen **-vod-**, obě byla vytvořena příponou **-ník**; *rozdíly*: mají odlišný význam, protože byla utvořena od jiných základových slov: vodník (voda), podvodník (podvod/vodit/podvést), mají odlišný počet slabik;

(4) **ná-mraz-a**, -y, -e, -ou; **z-mraz-k-y**, -ů, -ům, -ích (slovo se užívá obvykle v množném čísle).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležitě tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležitě tvary sloves ve způsobu oznamovacím
Ilustrativní úlohy	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ 1. S poctivostí nejdál dojdeš .	

Zvýrazněné slovo ve větě je:

- a) podstatné jméno
- b) příslovce
- c) zájmeno
- d) sloveso

2. Která z následujících vět neobsahuje přídavné jméno?

- a) Hlavní město naší republiky je Praha.
- b) Můj kamarád Petr běhá nejrychleji z celého mužstva.
- c) Cestovatel vyprávěl zážitky z cest velmi zajímavě a poutavě.
- d) V pět hodin vysílají v televizi velmi zajímavý cestopisný film.

3. Rozhodni, ve které z vět není spojení podstatného a přídavného jména pravopisně správně?

- a) **Žabí stehýnka** jsou vyhlášená pochoutka.
- b) **Noví žáci** se ve třídě rychle spřátelili.
- c) **Hluchý lidé** potřebují naši pomoc.
- d) V zoologické zahradě se vylíhla **sokolí mlád'ata**.

Poznámky	ČJL-5-2-03.01
k ilustrativní	ČJL-5-2-03.02
úloze	ČJL-5-2-03.03

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozhodněte, ke kterým slovním druhům zařadíte podtržená slova. Který slovní druh je zastoupen mezi podtrženými slovy nejčastěji a který naopak chybí?

Hořelo. A Vilém se loudal s balením svých pěti švestek. Tatínek se zlobil. „Vždyť neví, čím je,“ prosila za Viléma maminka. Ptali jsme se tedy Viléma, čím je. Jemu se to však vykouřilo z hlavy. Z uší mu ještě stoupaly obláčky dýmu. Hasiči s hadicemi už přibíhali, ale rodiče mleli z posledního: „Smůla se nám lepší na paty.“ A opravdu: pryskyřice z podlahy se žárem rozehrála! „Dnes už nevytáhneme paty z domu.“ Po tatínkových slovech nám naskočila husí kůže. Vilémovi místy i s husími brky. Najednou vyšla z požáru teta Bláža. Hrála všemi barvami. Byla u nás pečená vařená, úplně jsme zapomněli, že je u nás na návštěvě.

2. Navrhněte, na základě jakého třídícího znaku lze podtržená slova v textu uspořádat do dvou skupin.

3. Prokažte, zda následující tvrzení je, či není pravdivé.

V textu je použito pět přídavných jmen.

ANO – NE

4. Navrhněte větu podle uvedeného modelu. Slova ohebná můžete použít v různých tvarech čísla jednotného a množného.

Přídavné jméno – podstatné jméno – sloveso – předložka – přídavné jméno – podstatné jméno.

5. Slova v závorkách uveďte ve správných tvarech.

Lesník pan Kolesa si vyšel do (les). Kráčel podle (skály – č. množ.), cesta klesala

a pak zase stoupala až k (horské) plesu. Lesník radostně zatleskal: „Krásné polesí! Hotový prales!“

Ale vtom (zablesknout se) a kapky deště (zapleskat) o (lesklý) hladinu. „Honem do úkrytu!“ zvolal pan Kolesa, ale zakopl v klestí. V (kotník) ucítil (prudká) bolest. Ani nehlesl, (zatít) zuby a odkulhal domů.

„Já jsem se (těšit) na dnešní ples, a teď abych kvůli (ty) plesnivěla doma,“ zlobila se paní Kolesová.

„Třesky plesky,“ opáčil lesník, „na mysliveckém plese (nesmět) Kolesovi chybět!“ A (jít). Paní Kolesová noblesně a pan Kolesa vedle ní pajdal. Že to je ale statečný chlapík?

Literatura:

SVĚRÁK, Z. *Jaké je to asi v Čudu*. FRAGMENT, s. r. o., 2006.

ŽÁČEK, J. *Nesedejte na ježka!* FRAGMENT, s. r. o., 2003.

Metodické poznámky:

(1) nejvíce je sloves: *neví, je, lepší, nevytáhneme, jsme zapomněli* = 5, chybí citoslovce; slovo *tedy* řadíme k částicím;

(2) slova ohebná a neohebná, ale mohou uvést i další třídící znaky;

(3) tatínkových, husí, husími, pečená, vařená;

(4) např.: Starý pes odpočíval pod vysokým stromem.

EXCLENŤNÍ ÚROVEŇ

1. Přečtete si pozorně následující text. Poté napište přehled všech slovních druhů a ke každému z nich vyberte z textu jeden příklad. Použil autor všechny slovní druhy?

Hořelo. A Vilém se loudal s balením svých pěti švestek. Tatínek se zlobil. „Vždyť neví, čím je,“ prosila za Viléma maminka. Ptali jsme se tedy Viléma, čím je. Jemu se to však vykouřilo z hlavy. Z uší mu ještě stoupaly obláčky dýmu. Hasiči s hadicemi už přibíhali, ale rodiče mleli z posledního: „Smůla se nám lepí na paty.“ A opravdu: pryskyřice z podlahy se žárem rozehrála! „Dnes už nevytáhneme paty z domu.“ Po tatínkových slovech nám naskočila husí kůže. Vilémovi místy i s husími brky. Najednou vyšla z požáru teta Bláža. Hrála všemi barvami. Byla u nás pečená vařená, úplně jsme zapomněli, že je u nás na návštěvě.

2. Porovnejte podtržená slova ve dvojici vět a určete jejich slovní druh. Poté se pokuste zformulovat pravidlo, kterým se řídíme při určování slovních druhů.

a) Petr vjel rychle kolem do garáže. – Až půjdeš kolem, určitě se zastav.

b) Na mezi konečně rozkvetly fialky. – Jaký věkový rozdíl je mezi tebou a sestrou?

c) Během odpoledne se přihnala bouřka. – V dobré kondici se udržoval během.

3. Navrhněte věty podle uvedeného modelu (číslo označuje slovní druh). Slova mohou být v různých tvarech a čísle.

a) 7 – 1 – 5 – 2 – 1.

b) 5 – 3 – 1?

c) 1 – 8 – 1 – 5 – 2 – 1.

4. Slova v závorkách uveďte ve správných tvarech.

Kdo z (my) by si pamatoval, co dělal třeba před (měsíc), před (rok), nebo dokonce před (několik) roky? Co ten den zažil, co se přihodilo ve (škola), doma, v okolí, s (kdo) a o (co) (zajímavý) hovořil, jakou tenkrát (číst) knížku, jaký film (vidět), jaké (být) počasí? Je zajímavé vzít si do (ruka) deník psaný třeba před (tři) roky a začít si v (on) číst. (Moc) si tak v duchu vyvolat události dávno prožité, na které bychom si jinak už ani nevzpomněli, a (moc) si znovu oživit kterýkoliv dávný den.

Literatura:

SVĚRÁK, Z. *Jaké je to asi v Čudu*. FRAGMENT, s. r. o., 2006.

FOGLAR, J. *Kronika ztracené stopy*. Olympia 2007.

Metodické poznámky:

(1) V textu chybí citoslovce. Můžeme žáky nechat, aby zvážili, na které místo v textu by bylo vhodné je doplnit. Např.: Tatínek se zlobil: „Panebože.“, ... nám naskočila husí kůže, brrr.

(2) Žáky upozorníme, že některá slova mohou plnit funkci různých slovních druhů: a) kolem: podst. jméno, příslovce (kudy?); b) mezi: podst. jm., předložka; c) během: předložka, podst. jméno.

Pravidlo: konkrétní platnost slovního druhu získává slovo až použitím ve větě.

(4) Ve srovnání s optimální úrovní je úkol náročnější, a to především vzhledem k užití správných tvarů zájmen; moct (můžeme).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
Indikátory	1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád rod mužský životný)

Ilustrativní úlohy

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Která z následujících vět **neobsahuje** pouze spisovná slova?

- a) Míč mi spadl za plot k sousedům.
- b) To je fakt hustý!
- c) Adéla ode mě pořád opisuje!
- d) Dnes máme domácí úkol z angličtiny.

Vyhledej v textu nespisovné tvary slov. Poté si alespoň tři vyber, napiš je do tabulky a nahrad' je tvary spisovnými:

Když jsme četli Malého prince, tak mi například vadilo, že spad z jiný planety. „To je přeci nesmysl,“ říkal jsem Kimovi. „Jak to, že ti to nevádí?“ A on, že je to pohádka. A tak jsem si pak znovu přečet o milionářovi, co pořád počítal peníze a na nic jiného neměl čas, a o tom králi, kterej přikazoval jen to, co šlo splnit, a o tom, jak se ochočuje liška, a najednou jsem to pochopil. Doopravdy se v Malým princi říká lidem o nich samejch, i když je to pohádka myšlená pro děti.

Nespisovný tvar	Spisovný tvar

2. Podstatná jména v závorkách doplň do vět tak, aby byla mluvnický i

pravopisně správně: Velké vzdálenosti jsou dnes překonávány moderními _____ (letadlo). Děti jely na školu v přírodě se svými _____ (učitel). Na poli si vesele hráli ušatí _____ (králík). Při výtvarné výchově jsme malovali vodovými _____ (barva).	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-04.01 ČJL-5-2-04.02 Použitý text: <i>V Stýblová: Můj brácha</i>

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Poznáte, kdo je asi vypravěčem následující ukázky? Vyhledejte slova, která do spisovné češtiny nepatří, a nahraďte je spisovnými. Své rozhodnutí si ověřte ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*.

Antonie mi zkaží i nemoc. Když si ji představím, mám po náladě a vytahuju zemák. Šprtám jako blázen, i když to všechno už dávno znám. Dopředu. Ale ani tak to nemám betonový, protože je nespravedlivá a zákeřná. Například písemky nám nikdy neukáže, jenom nadiktuje známky. Kincelce dá samozřejmě jedničku, protože její máma je Antóniina spolužačka. Já schytala trojec a nevím proč. Bezpečně jsem měla všechno dobře.

2. Porovnejte slova v následujících skupinách. Co mají společné a čím se naopak liší?

- a) dlouhý, houslemi, strýc, chtějí
- b) dlouhej, houslema, strejda (strejc), chtěj
- c) dlůhý, huslama, stréc, chcú/chcou

3. Rozhodněte, jakou koncovku doplníte do neúplných podstatných jmen. Své rozhodnutí porovnejte s Pravidly českého pravopisu.

V zoologické zahradě

Mezi nejoblíbenější zvířata patří šimpanz_. Setkali jsme se také s jejich ošetřovatel_. Se zájmem jsme sledovali nejen čáp_, ale i orl_ a jestřáb_. V jezírku se míhali duhový pstruz_. Dlouho jsme stáli u klece se lv_. Viděli jsme také pardál_ a šakal_. Na svazích běhali lovečtí ps_. Obdivovali jsme také páv_ s jejich pestrými ocas_. Patří želv_ mezi plaz_?

Literatura:

JARUNKOVÁ, K. *Jediná*. Praha: Albatros 1977.

Metodické poznámky:

- (1) Vypravěčkou je pravděpodobně žákyně nebo studentka; zemák = zeměpis; šprtám = usilovně se učím; ani tak to nemám betonový = ani tak to nemám jisté; trojec = trojka.
- (2) V každém řádku je slovo, které má **stejný** význam jako slova ve stejném pořadí v dalších řádcích, ale má odlišnou tvarovou podobu (*dlouhý, dlouhej, dlůhý*); a) slova spisovná, b) slova nespisovná (obecná čeština), c) slova nespisovná (nářečí). Pozn.: stačí, pokud žáci rozdělí slova na spisovná a nespisovná.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Převeďte přednášku o užívání počítače do spisovné češtiny a porovnejte s původní podobou. Které tvary jste změnilí a proč?

No takže to je k tý práci se soubory. Další takovej docela zajímavěj bod, a někdy docela užitečnej, je prohledávání nebo vyhledávání možná by byl takovej hezčí název, kterej rovnou by více říkal, vo co de, jo? Vy samozřejmě velice často jste něco psali a potom se vám prostě znelíbil ňákej termín, nebo jste třeba shledali, že jste psali třeba LeibniTZ a rozhodnete se každého LeibniTZE přeměnit, no, to vlastně je bod, kterej budeme dělat až potom.

2. Jindra tvrdí, že v uvedené situaci (přednáška) je takové vyjadřování vhodné, Eva naopak tvrdí, že ne. Čí názor podpoříte a proč?

3. Pokuste se vyvodit obecný závěr o používání spisovné češtiny (kdy a kde je takové vyjadřování náležité).

4. Vytvořte věty, ve kterých vhodně použijete uvedená slova. Poté se pokuste zformulovat pravidla, kterými jste se při psaní řídili.

- a) byl x bil, pyl x pil,
- b) plazi x plazy, motýli x motýly
- c) malý x malí

Literatura:

HOFFMANNOVÁ, J. a kol. *Mluvená čeština v autentických textech*. Praha: ACADEMIA 2011.

Metodické poznámky:

(1) Pozn.: Kurzívou jsou zvýrazněna slova, která byla původně ve tvaru typickém pro obecnou češtinu.

No takže to je k té práci se soubory. Další *takový* docela *zajímavý* bod, a někdy docela *užitečný*, je prohledávání nebo vyhledávání možná by byl *takový* hezčí název, *který* rovnou by více *říkal*, o co *jde*, *ano*? Vy samozřejmě velice často jste něco psali a potom se vám prostě znelíbil *nějaký* termín, nebo jste shledali, že jste psali třeba LeibniTZ, a rozhodnete se každého LeibniTZE přeměnit, no, to vlastně je bod, *který* budeme dělat až potom / *kterému* se budeme věnovat až potom.

(3) Při oficiálních projevech a při komunikaci ve veřejných institucích, tj. i ve škole, používáme spisovný jazyk.

(4) a) řídíme se pravidlem, zda jde o slovo vyjmenované nebo příbuzné, jsou to tzv. zvuková homonyma; b) řídíme se pádem podstatných jmen rodu mužského životného; c) řídíme se číslem přídavného jména a životností podstatného jména, ke kterému patří: *malý chlapec*, *strom* x *malí chlapani*, *malé stromy*.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-05 Žák vyhledá základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
Indikátory	1. žák vyhledá ve větě základní skladební dvojici (podmět vyjádřený, nevyjádřený, několikanásobný)

Ilustrativní úloha

MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Českým zemím kdysi vládli králové.

Která z následujících dvojic slov je základní skladební dvojicí uvedené věty?

- a) českým zemím

- b) kdysi vládli
- c) zemím vládli
- d) vládli králové

Babičce rozkvetly na zahradě žluté tulipány.

Které z následujících slov je podmětem uvedené věty?

- a) babičce
- b) tulipány
- c) na zahradě
- d) rozkvetly

Ve které z následujících vět je několikanásobný podmět?

- a) První přišel na hřiště Jirka.
- b) Včera celý den padal sníh.
- c) Na zahradě zpívají kosi, sýkorky a pěnkavy.
- d) Proč se na mě tak díváš?

Podtrhni větu, ve které není podmět vyjádřen:

- a) Malé děvčátko upadlo.
- b) Auto zastavilo přímo před domem.
- c) Rád si hraji s mladším bratrem.
- d) Za chvíli přišla domů i Eva.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-05.01
-------------------------------------	---------------

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozhodněte, ve kterých větách v textu o Hurvínkovi není vyjádřen podmět.

V roce 1923 vytvořil Skupa podle své představy první kresbu Hurvínka. Oficiálně mu však vdechl život až řezbář. V roce 1926 totiž vyřezal loutku Hurvínka ze dřeva. Tak začala už téměř stoletá historie pohádek patřících do života každého malého dítěte. Poprvé se objevil Hurvíněk na scéně v neděli 2. května 1926. To odpoledne přinesl řezbář do divadla záhadný balíček. V něm ukrýval malého chlapce v bílé košilce. Všichni přemýšleli o jeho pojmenování. Skupa nakonec vybral jméno Hurvíněk. Jméno našel ve starém kalendáři – Hurvín, zdobně Hurvíněk.

2. Souhlasíte, či nesouhlasíte s uvedenými tvrzeními? Svá tvrzení doložte příkladem.

1. Podmět a přísudek tvoří ve větě základní skladební dvojici.	ANO – NE
2. Podmět bývá nejčastěji vyjádřen zájmenem.	ANO – NE
3. Přísudek je nejčastěji vyjádřen slovesem.	ANO – NE
4. Podmět může být holý, rozvitý a několikanásobný.	ANO – NE
5. Přísudek může být holý, rozvitý i několikanásobný.	ANO – NE
6. Podmět je ve větě vždy vyjádřený.	ANO – NE

3. Rozvíjejte podmět a přísudek vhodnými slovy.

- a) Hokejista útočí. Rozhodčí píská. Kotouč míří. Hokejka se zlomila.
 b) Autobus jede. Autobus se porouchal. Autobus stojí. Autobus odbočuje.

4. Použijte a vhodně uspořádejte všechna uvedená slova (v různém tvaru a čísle) tak, aby vznikla věta jednoduchá s několikanásobným podmětem. Poté vypište základní skladební dvojici.

- a) patřit, růže, perníkový, a, každé, srdce, ke, papírový, pouť.
 b) tisíce, lákat, hrady, turisté, každoročně, a, zámky, středověké.

Literatura:

Text o vytvoření Hurvínka je převzat z internetu a upraven.

Metodické poznámky:

(1) V roce 1926 totiž vyřezal loutku Hurvínka ze dřeva (*řezbář/on*); V něm ukrýval malého chlapce v bílé košilce (*řezbář/on*); Jméno našel ve starém kalendáři (*Skupa/on*). Pozn.: V textu není uvedeno jméno autora Hurvínka (*Josef*), ale pouze příjmení, aby to žáky nemátlo. Stejně tak není uvedeno jméno a příjmení řezbáře Gustava Noska. Ve spojení *řezbář Gustav Nosek* je podmětem jméno a příjmení, slovo *řezbář* je v tomto případě přívlastek shodný (shoduje se v pádě i čísle).

(2) NE: 2 a 6.

(4) Např.: a) Perníková **srdce a papírové růže patří** ke každé pouti; b) Středověké **hrady a zámky** každoročně **lákají** tisíce turistů.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Porovnejte obě skupiny vět a poté doplňte neúplná tvrzení. Své rozhodnutí dokažte na příkladech z textu.

a) Hurvíněk se brzy proměnil ve velmi prostořekého synka. Tatínek Spejbl ho často a rád poučuje a zkouší. Zpočátku však tyto dvě postavy vůbec nebyly v příbuzenském vztahu. O čtyři roky později přišla na svět nová loutka. O několik dní později přišel na svět loutkový pes.

b) Dostala jméno Mánička. Jmenoval se Žeryk. Během několika let získaly velkou slávu. Jejich příběhy a pohádky posloucháme bez rozdílu věku. Reprezentují Českou republiku široko daleko.

1. Podmět a přísudek tvoří ve větě.....
2. Slovní druh, kterým bývá podmět nejčastěji vyjádřen, je
3. Slovní druh, kterým bývá nejčastěji vyjádřen přísudek, je
4. Podle přítomnosti/nepřítomnosti ve větě dělíme podmět na.....a.....

2. Podtrhněte v každé větě základní skladební dvojici. Poté porovnejte podměty a do první kružnice napište všechny společné znaky skupiny a), do druhé kružnice společné znaky skupiny b) a do třetí skupiny c). Do průniku pak vepište společné znaky všech skupin. Co jste zjistili?

a) Pardál žije v lesích a savanách Afriky a jižní Asie. Najednou se jí ve vlasech usadil motýl. Při střemhlavém letu dosahuje sokol rychlosti až 300 km za hodinu.

b) V interiéru upoutala naši pozornost bílá váza. Moje snaha se nakonec vyplatila. Cestu k nádraží mi vysvětlila milá paní.

c) Láhev a zátka patří k sobě. Na stole v kuchyni ležela vedle talíře lžíce i lžička. Pečivo k večeři dnes koupí matka nebo sestra.

PODMĚT

3. Rozvíjejte podmět a přísudek vhodnými slovy.

_____ AUTO JEDE _____. – _____ AUTO SE _____ POROUCHALO.
AUTO _____ STOJÍ _____. – _____ AUTO _____ ODBOČUJE _____.

4. Vyberte a kombinujte různé slovní druhy z nabídky tak, abyste vytvořili:

- větu jednoduchou s holým podmětem a holým přísudkem
- větu jednoduchou s rozvitým podmětem a rozvitým přísudkem
- větu jednoduchou s několikanásobným podmětem a několikanásobným přísudkem

Ohebné slovní druhy můžete použít v jakémkoli tvaru. Dokážete sestavit větu jednoduchou tak, abyste v ní použili všechna slova z nabídky?

Nabídka:

v, sáňkovat, malý, dospělí, ale i, zima, lyžovat, bruslit, nejen, rád, mnohý, a, děti

Literatura:

Text o vytvoření Hurvínka je převzat z internetu a upraven.

Metodické poznámky:

(2) a) *pardál, motýl, sokol*: podstatná jména, 1. pád, rod mužský životný, vzor pán, slova dvojslabičná, končí na -l, mají dvě samohlásky, názvy zvířat, začínají na obojetnou souhlásku = *podmět holý*; b) *(bílá) váza, (moje) snaha, (milá) paní*: podstatná jména v 1. pádě, rod ženský, slova dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku = *podmět rozvitý* přídavným jménem a zájmenem ve funkci přívlastku; c) *láhev a zátka, lžíce i lžička, matka nebo sestra*: podstatná jména v 1. pádě, rod ženský, slova dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku = *podmět několikanásobný*; SPOLEČNÉ ZNAKY: podstatná jména v 1. pádě, slova dvojslabičná, mají dvě samohlásky, začínají na obojetnou souhlásku.

(3) Např. Osobní auto jede po dálnici; Nákladní auto se najednou (bohužel) porouchalo; Auto s majákem stojí na parkovišti; Sportovní auto odbočuje doleva (na dálnici) apod.

(4) Např.: a) *Děti sáňkují*; b) *Mnozí dospělí v zimě lyžují*; c) *Mnozí dospělí a děti v zimě (rádi) sáňkují, lyžují a bruslí*; d) *Nejen malé děti, ale i mnozí dospělí v zimě rádi sáňkují, lyžují a bruslí*.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-06 Žák odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
Indikátory	1. žák rozliší větu jednoduchou a souvětí 2. žák vytvoří z věty jednoduché souvětí 3. žák rozhodne, který větný vzorec odpovídá zadanému větnému celku
Ilustrativní úlohy	

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Vyhledejte v ukázce věty jednoduché a podtrhněte je.

Číslo sedm považovali lidé od dávných dob za magické. Staří Babyloňané rozeznávali sedm planet, babylonské chrámy mívaly sedm stupňů a týden se skládal ze sedmi dní. Sedmička je posvátným číslem mnohých náboženství. Židovský svícen menorah má sedm ramen. Když bude čtenář číst bibli opravdu pozorně, napočítá číslo sedm použité více než pětsetkrát. Křesťanství uvádí sedm smrtelných hříchů a sedm ctností. Šťastná sedmička se vyskytuje v příslovích a rčeních mnohem častěji než jiná čísla, najdeme ji dokonce i v názvech mnohých výrobků. Pokud si lidé vybírají číslo od jedné do deseti, většina si zvolí právě sedmičku. Všichni sportovní fanoušci znají sedm disciplín sedmiboje. Jsme si jistí, že vymyslíte spoustu dalších příkladů!

2. K souvětím výchozího textu přiřaďte větné vzorce. Použijete je všechny?

- Pokud V1, V2.
- V1, V2.
- V1 a V2.
- V1, že V2!
- Když V1, V2.
- V1, V2, a V3.

3. Vytvořte ve dvojicích podle uvedených vzorců souvětí o životě vaší školy.

Výsledky práce vzájemně porovnejte. Řekněte, které souvětí se vám líbilo nejvíc, a své rozhodnutí odůvodněte.

V1 a V2, protože V3. V1 a V2. V1, která V2. V1, ale V2, proto V3. Když V1, V2.

Literatura:

RUSELL, A., BONSON, R. *Velké divy světa*. Praha: Slovart 2001. (Upraveno)

Metodické poznámky:

3) Žáci při řešení úkolu porovnávají nejen hledisko syntaktické, ale hodnotí také nápad a kreativitu.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Je v uvedené ukázce více vět jednoduchých, nebo souvětí? Své rozhodnutí doložte příklady z textu a odůvodněte.

Dospělí mi poradili, abych nechal toho kreslení otevřených a zavřených hroznýšů a zajímal se raději o zeměpis, bude to pro mě prý užitečnější. Tak jsem se v šesti letech vzdal skvělé malířské kariéry, neúspěch mých kreseb mě odradil. Dospělí sami nikdy nic nechápou a děti unavuje stále jim něco vysvětlovat. Musel jsem si tedy vybrat jiné povolání. Rozhodl jsem se naučit se řídit letadlo. Létal jsem po celém světě. Zeměpis mi

hodně posloužil, protože jsem dovedl hned na první pohled rozeznat Čínu od Arizony. Je to velice užitečné, když člověk v noci zabloudí. V životě jsem se setkal se spoustou vážných lidí. Žil jsem hodně s dospělými. Poznal jsem je z blízka. Ale mé mínění o nich se valně nezměnilo.

2. Přečtěte si výchozí text znovu a pokuste se tam, kde je to podle vašeho názoru vhodné, změnit větu jednoduchou na souvětí. Řekněte, proč jste se tak rozhodli.

3. Vyberte z textu nejdelší souvětí a napište jeho vzorec. Výsledky práce vzájemně porovnejte a řešení odůvodněte.

4. Spojuje spojka a ve všech větných celcích pouze věty? Svoji odpověď doložte příklady/příkladem z textu.

Literatura:

DE SAINT EXUPÉRY, A. *Malý princ*. Praha: Albatros 1996. (Upraveno)

Metodické poznámky:

(1) Žáci vyvodí, že souvětí je spojení dvou nebo více vět, počet vět určují podle počtu základních skladebních dvojic, případně podle sloves v určitém tvaru. V ukázce je více vět jednoduchých, tj. 7.

(2) Např.: *Rozhodl jsem se, že se naučím řídit letadlo.*

(4) ...otevřených a zavřených hroznýšů... Spojka a spojuje větné členy. Protože spojky vyjadřují vztahy mezi slovy nebo větami, můžeme kladně hodnotit i odpověď, že spojka a spojuje slova (přídavná jména) *otevřených a zavřených*...

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (skladba)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-07 Žák užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
Indikátory	1. žák nahradí spojovací výraz v souvětí tak, aby smysl zůstal zachován 2. žák spojí věty v souvětí pomocí vhodného spojovacího výrazu
Ilustrativní úlohy	
<p>MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ</p> <p>1. <i>Liška celou hodinu běhala a skákala, ale na hrozny nedosáhla.</i> Kterým z následujících spojovacích výrazů můžeš nahradit spojku ale, aby smysl sdělení zůstal zachován?</p> <p>a) že b) i c) potom d) avšak</p> <p>2. <i>Správný člověk je věrný svým přátelům. Stojí při nich za všech okolností.</i> Kterým z nabízených spojovacích výrazů lze vhodně spojit věty jednoduché v souvětí?</p> <p>a) který b) i když c) a d) kde</p>	
Poznámky	ČJL-5-2-07.01

k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-07.02
----------------------	---------------

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Spojte následující jednoduché věty do souvětí vhodným spojovacím výrazem. Pokud si nebudete vědět rady, použijte některá ze slov v nabídce. Využijte co nejvíce možností.

- Harry se vystrašeně rozhlížel. Není někde sklenice vody? Žádnou nenašel.
- Pták se proměnil v ohnivou kouli. Vyrazil hlasitý skřek. V příštím okamžiku po něm zbyla jen doutnající hromádka popela.
- Dveře pracovny se otevřely. Dovnitř vešel Brumbál.
- Z popela vystrčil hlavu maličký právě narozený pták. Byl stejně ošklivý jako jeho předchůdce.
- Fénixové hoří. Přejde jejich chvíle. Z popela se znovu narodí.
- Harry se velmi obával. Pták nezemřel zrovna v té chvíli. Je s ním v pracovně sám.

Nabídka:

ale, jaký, kdyby, jestli, pak, a, kdo, než, který, kam, co, když, že, kdy, poté, avšak, jak, zda, aby, proč

2. Doložte příkladem následující tvrzení:

Věty v souvětí mohou být připojeny bez spojovacího výrazu, tj. pouze odděleny čárkou.

3. Dokončete neúplná souvětí. Nezapomeňte uvést vhodný spojovací výraz a zvažte, kde doplníte interpunkci. Poté si úkoly vzájemně porovnejte. Které ze spojovacích výrazů dokážete zařadit ke slovnímu druhu?

Ztratil jsem telefon...

Dnes jsem přišel pozdě do školy...

Buď se mamince omluv...

Nejdřív jsem udělal úkoly...

Chtěl jsem jít nakupovat...

Babička měla velkou radost ...

Pořádně se obleč...

V ZOO jsme viděli papouška...

Včera přšelo...

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. S textem ukázky si pohrál tiskařský šotek. Upravte jej tak, aby byl stylisticky zdařilejší. Poradíte si?

Harry vešel do veliké, krásné kruhové místnosti. Byla plná podivných tichých zvuků. Na stolcích stály spousty zvláštních stříbrných přístrojů. Bzučely. Vycházely z nich malé obláčky kouře. Stěny pokrývaly podobizny bývalých ředitelů a ředitelek. Všichni ve svých rámech blaze podřimovali. Harry se rozhlížel kolem sebe. Ze zevrubné prohlídky ho vyrušil zvláštní zvuk. Na zašlém bidélku za dveřmi seděl sešle vyhlízející pták. Připomínal napůl oškubaného krocana. Harry na něj upřel oči. Pták mu to oplatil uhrančivým pohledem. Vydal onen chrčivý zvuk. Oči měl kalné. Z ocasu mu dokonce vypadlo několik per.

2. Porovnejte ve skupině svá řešení a posuďte, jak se vám práce podařila.

3. Vysvětlete, kdy používáme krátké jednoduché věty záměrně, a uveďte příklady.

4. Nahraďte vyznačený spojovací výraz jiným tak, aby smysl souvětí zůstal zachován.

a) Mě z Bradavic vyloučili, **avšak** Brumbál mě tam nechal jako hajného.

b) Chápej, Harry, všechno ti říct nemůžu, **jelikož** je to strašně tajné.

c) V šoku ztuhnul a pak se otřásl, měl totiž dojem, že z obrazu, **co** viděl, zmizely všechny barvy.

Literatura:

ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2002. (Upraveno)

Metodické poznámky:

(1) V ukázce jsou použity pouze věty jednoduché. Žáky vedeme k poznání, že tam, kde je to vhodné, spojíme věty do souvětí.

(3) Např. při stupňování napětí ve vypravování.

(4) Např. a) ale; b) protože, neboť; c) který.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-08 Žák píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
Indikátory	1. žák správně píše (doplní) i/y ve vyjmenovaných slovech a slovech s nimi příbuzných 2. žák píše správně z hlediska pravopisu lexikálního
Ilustrativní úlohy	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ 1. Vyber slovo, které na řádek nepatří. Své rozhodnutí odůvodni: a) přesypat, odsypat, sychravý, sypaní, vysypání b) slyšet, vyslyšet, slyšitelný, neslyšně, plyšový c) myslet, myšlenka, myšlení, zamykat, vymyslet d) obydlí, bystrý, bydlet, byt, bydliště, 2. Doplně ve větách neúplná slova: a) Tatínek sl_b_l, že koupí l_že. b) Umět v_jmenovaná slova, to je v_hra. c) Dům b_l pěkný, ale v_padal neob_dleně. d) Nejv_ce mi chutnají pov__dlové taštičky pos_pané mákem.	
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-08.01 ČJL-5-2-08.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Rozhodněte, které i, í/y, ý po obojetných souhláskách v básničce doplníte, a svoje řešení zdůvodněte. Dokážete vytvořit podobnou větu, říkanku?

Na Sm_chově jsem se smál,
ve Strašnicích jsem se bál,
v Kob_lisích jsem jel na kob_le,
řehtala se na mě roztom_le,
Hrdlořezům jsem se v_hnul zdaleka,
vždyť tam kl_dně zamordují člověka,
Malá Strana b_la malá, šel jsem v podřepu,
v Řeporyjích jsem b_l pro řepu,
ve V_sočanech jsem koukal na svět zv_soka,
ve Vokov_cích mi padla saze do voka,
v Hostivaři vařili mi dobroty,
ab_ mi co nejv_c kápli do noty,
v Motole jsem potkal motolici,
když se motolila po ul_ci,
na Letné jsem vzletěl s odvahou,
ab_ch zbl_zka v_děl slunce nad Prahou,
v Střešovicích jsem si dřepal na střechu,
ab_ch v_děl každou neplechu,
v Kyjích na mě vzali kyje,
ale to b_ b_la dlouhá historie,
v Bubenči mi hráli na buben,
já měl z toho hlavu jako kedluben,
v L_buši jsem potkal tetu L_buši,
ta mě v_tahala za uši,
v Ďáblíciích jsem v_děl samé ďábly,
a že byla z_ma, frňáky je zábly.
Bylo toho na mě moc
a tím končím, dobrou noc!

2. Rozdělte se do sedmi skupin. Zástupce každé skupiny vylosuje jednu z obojetných souhlásek (kromě f) a všichni členové skupiny k ní doplní vyjmenovaná slova. Poté si každá skupina jedno z vyjmenovaných slov vybere a vymyslí k němu co nejvíce slov příbuzných. Výsledky práce vzájemně porovnejte a posuďte správnost splněného úkolu. Nakonec vytvořte ve skupinách věty (souvětí), které budou obsahovat co nejvíce libovolných vyjmenovaných slov a slov příbuzných.

3. Doplněte ve slovech i, í/y, ý a odůvodněte pravopis:

z_vající Zb_něk, hb_tě pomohl, s_dlo vlády, dojemný dop_s, v_nikat ve sportu, rušný v_kend, pečlivě zam_kat, tiše se pl_žit, andělské zp_vání, s_rup s v_tamíny, najíst se dos_ta, v_borný v_sledek, m_le se usm_vat, hlem_žď a sl_mák, b_čí zápasy, l_žařské boty, b_lé um_vadlo, přib_vali další, sp_nací špendlík, hodiny odb_její, pl_šové hračky, l_tkový sval, sm_sl pro pořádek, nové třp_tky, z_třejší v_let, v_s_paný p_sek

Vypište všechna přídavná jména, vyznačte v prvních pěti první písmeno, v šestém poslední písmeno a sestavte slovo. Vyluštěné slovo použijte ve větných celcích tak, aby v nich bylo podstatným jménem, přídavným jménem a slovesem.

4. Odůvodněte psaní souhlásky

a) na konci slova:

led, zpěv, rukáv, tvaroh, obraz, lov, hrob, nůž, loď, bumerang, pstruh, lev;

b) uvnitř slova:

babka, rybka, břízka, loďka, klubko, otázka, nůžky, obrázky, v zahrádce.

Čím si můžete pomoci?

Vytvořte větu (souvětí), ve které použijete co nejvíc slov, která se jinak píšou a jinak vyslovují.

Vzor: Podrž mi ten rukáv, vezmu si nůžky.

Literatura:

ŽÁČEK, J. *Nesedějte na ježka*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003.

Český jazyk pro 5.ročník základní školy, učebnice. Plzeň: Fraus 2011. (Upraveno)

Metodické poznámky:

(1) Báseň je sice dlouhá, ale velmi vtipná, proto ji uvádíme celou. Učitel může zvolit podle potřeby pouze její část, může žáky rozdělit do skupin a každá z nich bude doplňovat jinou část apod.

(2) Vyjmenovaná slova po -f neexistují, protože čeština žádná taková slova nemá.

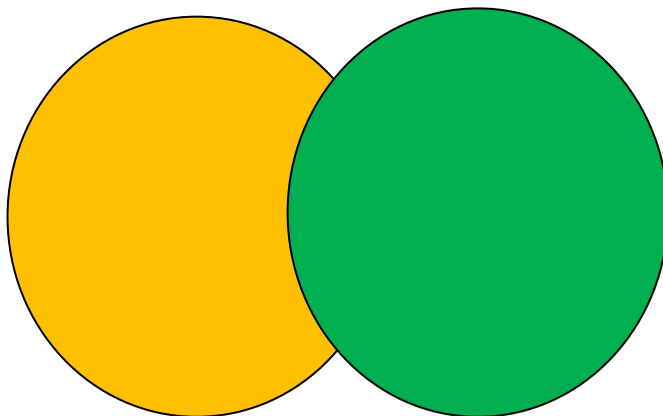
(3) zívající – dojemný – rušný – andělské – výborný – býčí = zdraví

(4) Žáky vedeme k tomu, že si mohou pomoci buď jiným tvarem slova, např. *ledem*, nebo slovem příbuzným, např. *ledový*. Tam, kde je to možné, uvádíme oba způsoby.

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Pozorně si přečtete neúplná slova. Do první kružnice vepište slova s i, í, do druhé s y, ý. Do průniku vepište slova, která můžeme napsat obojím způsobem, a jejich význam vysvětlíte užitím ve větě.

b_dlo, brz_, l_chozrou, v_trvalost, b_lí, b_l, nap_navý, dob_t, přib_t, s_la, m_t, slep_š, p_l, b_č, s_ra, v_dět, s_čet, v_la, p_tel, l_kožrou, v_r, v_sel, ob_čej, naz_vá se, prům_sl, brz_čko, m_lovat

2. Doplněte předpony s-, z-, vz-. Vysvětlíte, čím jste se při psaní řídili.

a) Holubi se _létali na věž kostela. – Ptáčátko se pokoušelo _létnout.

b) Slepice _nesla vajíčka. – Student _nesl dotaz.

c) Tabule byla špatně _mazaná. Kalhoty byly celé _mazané od bláta.

d) Vozovka se za obcí _užovala. – Obyvatele Afriky _užují časté hladomory.

- e) _hlédla z rozhledny dolů do údolí. – _hlédli jsme nový film Jana Svěráka.
 f) Desky _bil dohromady dlouhými hřebíky. – Vyhrožoval mi, že mě _bije.

3. Přečtete si pozorně uvedenou básničku. Dokážete zformulovat pravidlo, z jehož neznalosti si dělá básník legraci? Uvádějte další příklady.

Lev

Ukrutně zuřil na psa lev,
 že v jeho jméně napsal ef –
 a vynadal mu při kafi:
 „Copak se, tupče, říká lfi?“

4. Doplňte neúplná slova a svá rozhodnutí odůvodněte.

ob_m tělesa, chutný ob_d, p_stovat b_žnou zeleninu, mylná dom_nka, choval se rozum_,
 tam_jší obyvatelé, husté v_tvoví, odb_hnout pryč, ob_tavá péče, rozum_l všemu, choval
 se tajem_, papírové v_trníky, nejnovější ob_vy, p_na do koupele, voněl omam_, v_l autem
 do dvora, ublížil mu nevědom_, vzpom_la si na úkol, stoupali jsme velmi strm_

5. Vytvořte věty s uvedenými slovy tak, abyste rozlišili jejich význam.

- a) oběd – objet
 b) objetí – obětí

Literatura:

FRYNTA, E. *Písničky bez muziky*. Praha: Albatros 1988.

Cvičebnice českého jazyka. Brno: Didaktis 2007.

Metodické poznámky

(5) Důležité je, aby si žáci uvědomili, že slova sice při vyslovení stejně znějí, ale významově a pravopisně se liší. a) *oběd* – pokrm, podstatné jméno; *objet* – sloveso odvozené od slovesa *jet*, např. *objet* (autem, na kole) sídliště; *objet* (navštívit) všechny známé; b) *objetí* 1 - podstatné jméno utvořené z přičestí trpného. Protože žáci tuto znalost ještě nemají, stačí uvést, že je to podstatné jméno vytvořené ze slovesa *objet*; *objetí* 2 – podstatné jméno vytvořené od slovesa *objímat*; *obětí* – 2. p. č. množ. podstatného jména *oběť* – např. *Neštěstí si vyžádalo mnoho obětí*. Významy můžeme nechat žáky vyhledat ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (pravopis)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-09 Žák zvládá základní příklady syntaktického pravopisu
Indikátory	1. žák uplatňuje základní poučení o správných tvarech přičestí minulého činného v mluveném i psaném projevu 2. žák doplní správně čárky do zadaného textu (několikanásobný větný člen, jednoduchá souvětí)
Ilustrativní úlohy	
MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ	
1. Doplň neúplná slova a své rozhodnutí odůvodni:	
a) Vlaštovky už odletěl_ do teplých krajin.	
b) Konečně se stromy zazelenal_.	

- c) Čápi si stavěl_ hnízda na komíně.
d) Světla na vánočním stromku se rozzářil_.

2. Doplň ve větách a souvětích čárky:

- a) Petr říkal že odpoledne nepřijde.
b) Na výlet se vydala celá naše rodina - tatínek maminka sestra i já.
c) Karel Petr Ondřej a Filip přišli na smlouvenou schůzku včas.
d) V létě jsme jeli k moři protože se rádi koupeme.

Poznámky	ČJL-5-2-09.01
k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-09.02

OPTIMÁLNÍ ÚROVEŇ

1. Infinitivy v závorkách dejte do náležitého tvaru minulého času a doplňte koncovky. Poté vyznačte ve větách základní skladební dvojice a zkontrolujte, zda jste koncovky doplnili správně.

Chlapci (hrát) při tělesné výchově fotbal, děvčata (skákat) přes švihadlo. Ráno před školou (postávat) skupinky žáků. Dívky (hodit) do moře láhev se vzkazem. Tučňáci v zoologické zahradě (dovádět) v bazénu. U městské brány (stát) strážce. Filmaři (natáčet) pokračování úspěšného seriálu. Na jaře se k nám (vrátit) celá hejna ptáků. Dříve se lidé (domnívat), že Slunce obíhá okolo Země. Davy dětí (spěchat) na pouť. Výletníci (prohlížet si) město. Najednou se světla na vánočním stromku (rozsvítit).

2. Nepozorný žák zapomněl napsat v některých větách a souvětích čárky. Pomůžete mu je doplnit? Svá rozhodnutí odůvodněte.

Tak už je leden, měsíc svěšené oháňky. V lednu my psi postáváme schlíple před zavřenými dveřmi. Otevřou se jen málokdy aby se nevyvrzalo teplo. Ale když se otevřou, rozvrtí nám to oháňku. Lidi jsou totiž dvojí. Jedni nám rozvrtí oháňku a druzí nám zježí chlupy na hřbetě. Kdo nám rozvrtí oháňku toho máme rádi. Na toho skáče a snažíme se mu olízat nos. To je takový náš prastarý zvyk: vždycky olízneme čumák tomu koho uctíváme komu se podřizujeme. Naši prapsí pradědečkové ho olizovali vůdci smečky. My dnešní psi olizujeme nos svému člověku. Zdůrazňuji ovšem že touto poctou vyznamenáváme jen toho, kdo nám rozvrtí oháňku. Kdo nám zježí chlupy s tím se takhle nepáráme. To je zlochlap a toho jdu rovnou kousnout do nohy. Nejčastěji tedy listonoše kominíka nebo toho protivného souseda.

3. Vrtěním oháňky dávají psi najevo radost, spokojenost. Znáte jiné signály psí řeči? Jaké? Co znamenají? Na co si máme dávat pozor při setkání s cizími psy?

Literatura:

NEPIL, F. *Já Baryk*. Praha: Albatros 1977. (Upraveno)

EXCELENTNÍ ÚROVEŇ

1. Doplňte do následujících větných celků vhodné podměty (holé, nebo rozvité) tak, aby koncovky v přísudku zůstaly zachovány. Svá řešení vzájemně porovnejte a odůvodněte.

Středočeská _____ uvedla premiéru nového filmu. Oceněné _____ vyšly v nakladatelství Albatros minulý měsíc. Světoznámé _____ se proměnily v kupy trosek. _____ vybírali firmu na dodávky stavebního materiálu. _____ sedmi evropských zemí se sešli v Praze. _____ vytvořili na hokejovém zápase skvělou

atmosféru. _____ se svými dětmi začaly využívat nové dětské hřiště. Čeští _____ potvrdili svoji vynikající pověst ve světě. V ZOO Praha se narodila _____.

(Vybráno z denního tisku)

2. Složte podle uvedených kódů slova, která budou ve větě přísudkem. Doplněte k nim několikanásobné podmínky a vytvořte věty.

Vzor: B1, D2, A1, A2, C3, D2 = SYPALY Např.: *Mirka a Ivana sypaly ořechy do koše.*

	A	B	C	D
1	P	S	H	R
2	A	O	D	Y
3	Z	N	L	Č
4	Í	B	I	E

A1, B2, B4, A4, C1, A2, C3, C4: _____

B2, C2, B3, D4, B1, C3, A2: _____

B1, B4, A4, D1, A2, C3, D2: _____

3. Zformulujte pravidla, která platí pro shodu přísudku s několikanásobným podmětem.

4. Opravte následující text, který opsal nepozorný žák 5. ročníku z knihy, kterou velmi dobře znáte. Na co zapomněl?

A když potom přišel Mach k Šebestovům na návštěvu viděl tu tetu Vilmu na vlastní oči měla nejmíň devadesát kilo běhala po bytě v noční košili s cigaretou v puse a hledala brejle paní Šebestová na ni volala že má telefon a teta s tou přítelkyní po telefonu mluvila a mluvila pan Šebesta mezitím odešel do garáže aby v autě vyměnil brzdové destičky a paní Šebestová šla do třetího patra k paní Ticháčkové pro recept na dort a teta pořád mluvila.

Literatura:

Český jazyk pro 5.ročník základní školy, pracovní sešit 2. Plzeň: Fraus 2011.

MACOUREK, M. *Mach a Šebestová na cestách*. Praha: Albatros 2004. (Upraveno)

Metodické poznámky:

2) pobíhali, odnesla, sbíraly

4) Je třeba doplnit interpunkci; je možné též rozdělit text do několika větných celků.

